

קונטרס

ה'ראש השנה שלי

והוא לקט שיחות וספורים
אודות גדלות ויקרת ה'ראש השנה של רבנו
מתוך הספר "שיח שרפי קודש"

לקטו אחד לאחד משאר החלקים
[אין מקדם ומאחר]

ב

יצא לאור לקראת מי ראש השנה ה'תשפ"ה
על ידי אגדת "משך הנחל"
להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זיע"א

לזכרון עולם בהיכל ה'

לעדי עד יוחק בספר החסיד המופלא והמופלא במעשיו ומידותיו, הוא הגבר הקים עולה
של הדפסת ספרי רבינו ומסר נפשו כל ימיו להשקות ולהרוות צמאונם של ישראל
מאוצרותיו של רבינו הקדוש הנגמ"ח במחשבה דיבור ומעשה
כתב הדפים והפיץ אלפים ורבבות ספרי קודש מתורת רביה"ק ותלמידיו

אברהם נחמן שמחה

הרה"ח רבי ב"ד אלעזר **ווייצהנדלר** זצ"ל

מייסד אגודת "משך הנחל" להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זצ"ל
נלב"ע ביום כ"ד אדר ב' תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה

נדפס בארץ ישראל על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת ח"ו - Printed In E. israel

בתי כנסיות, ישיבות, ספריות, בתי כלא וכדו' המעוניינים לקבל חינם
את ספרי מוהר"ן מברסלב זצ"ל יפנו במכתב בקשה בדואר לכתובת דלהלן.
כמו"כ ניתנת אפשרות להנציח בספרים שמות יקיריהם שיהלכו לעולמם

בדבר פרטים נא לפנות אגודת משך הנחל ת.ד. 5719 ירושלים 91056
טלפון 02-627-3120 פקס 02-626-2579
לתרומות קודש עבור הדפסת ספרי רבינו"ל ניתן להפקיד בבנק הדואר מס' חשבון 7-37621-4

©

copyright

שיח שרפי קודש - תשפ"ד

כל הזכויות שמורות הן על פי דין תורה והן להבדיל עפ"י החוק הבינלאומי, ואנו אוסרים בכל
תוקף כל אופן של הדפסה, צילום והעתקה, תרגום, איכסון במחשב, וכל כיוצא בלי רשות
מפורשת בכתב מהמלבי"ד, ואין הספר נמכר אלא על מנת הנ"ל וכן שלא ייעשה בו שימוש
שלא כדין, ושארית ישראל לא יעשו עולה

שיחות וספורים

חלק א'

ע

בְּשִׁהְיָה רַבְּנוּ אֶז בְּאוֹמָאן הָיָה זֶה בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, וְהָיָה שָׁם שׁוֹחֵט אֶחָד מִתּוֹשְׁבֵי הָעִיר שֶׁהָיָה צָדִיק נִסְתָּר וְאִישׁ לֹא יָדַע מִמֶּנּוּ, וְרַבְּנוּ הַכִּיר תַּכְּף בְּשׁוֹחֵט הַזֶּה. וְהִתְחִיל הַשׁוֹחֵט הַנִּלְדָּבָר עִם רַבְּנוּ, וְאָז דִּבֶּר עִמּוֹ רַבְּנוּ מַעֲנִין הַהֵתְקַבְּצוֹת אֲצִלּוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאָמַר לוֹ "מִיִּין זֶאךְ אִיז רֹאשׁ הַשָּׁנָה" - "עֲנִינִי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה"¹; וְאָמַר הַשׁוֹחֵט לְרַבְּנוּ שֶׁהָיָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִשָּׂאֵר עַד עָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאוֹמָאן כִּדִּי לַעֲרוֹךְ שָׁם אֶת הַשְּׁחִיטָה עֲבוּר תּוֹשְׁבֵי הָעִיר, עַל פֶּן שׁוֹאֵל הוּא וּמִבְּקֵשׁ מִרַבְּנוּ שִׁיתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֵׁם שֶׁל קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ, וַיִּגִּיעַ עַל יְדֵי זֶה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרַבְּנוּ בְּעִיר בְּרִסְלָב מִיד לְאַחַר שִׁיעוּרָה אֶת הַשְּׁחִיטָה. לֹא הִסְכִּים רַבְּנוּ לָזֶה וְהִשְׁיב לוֹ: "צוּ מִיר דִּארְךָ מָעַן פֶּאָרֵן מִיט פֶּעַרְד, נִיט מִיט שְׁמוֹת!" - "אֵלֵי צָרִיכִים לְנִסּוֹעַ עִם סוּסִים, לֹא עִם שְׁמוֹת!"². לֹא יָדוּעַ אִם הִגִּיעַ אַחֵר כֶּף אוֹתוֹ שׁוֹחֵט אֶל רַבְּנוּ לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אִם לֹאוּ:

ב. וראה 'ספר המידות' אות צדיק סעיף קס"ו: "טלטול הצדיקים לפעמים הוא בשביל גלוּת איזה צדיק נסתר".

ג. וכמובא ב'חיי מוהר"ן' סימן ת"ג, עיין שם.

ד. ראה ב'חיי מוהר"ן' סימן רצ"א: "אחלי שאזכה לראות אור בהירות הדרך שאתם

קעו

רַבֵּנוּ אָמַר לְרַבִּי יוֹדֵל: "דִּיין זַאף אִיז נַעֲמַעַן פִּדְיוֹנוֹת" - "הַעֲנִין שְׁלֶךְ
הוא לְקִיחַת פִּדְיוֹנוֹת". גַּם אָמַר: "בִּכְנִיסָה עֲצָמָה שְׁנַכְנָסִים לְעִיר
מַעְדָּוֶעֱדִיוּקַע (שָׁשֶׁם הָיָה דָּר רַבִּי יוֹדֵל) - הָרִי הִיא כָּכָר הַמִּתְקָה" -
"אִיז שׁוֹיִן אַ הַמִּתְקָה".

וְאֶשֶׁר עַל כֵּן הָיוּ כָּלֵל תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ וְאֵף מוֹהֲרֵי מִשְׁתַּדְּלִים לִתֵּן לְרַבִּי
יוֹדֵל בְּכָל עָרָב רֹאשׁ הַשָּׁנָה מַעוֹת לְפִדְיוֹן נַפְשֵׁי מַלְבָּד מֶה שֶׁנִּתְּנוּ
גַּם בְּסֶתֶם אֶחָד לְשָׁנִי; כִּי כֵן הָיְתָה דְּרָךְ כָּלֵל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּעֲנִין
הַפִּדְיוֹנוֹת, שֶׁזֶה נִתֵּן פִּדְיוֹן לְזֶה וְזֶה נִתֵּן לְזֶה - "דָּאס אִיז דְּעַר וּוְעַג
גְּעוֹוֶעַן, דְּעַר הָאט גְּעֻעֶנְפֶן דָּעם און דְּעַר הָאט גְּעֻעֶנְפֶן דָּעם":

קפא

מִתּוֹךְ דְּבָרֵי רַבִּי אַבְרָהָם בֶּן רַבִּי נַחֲמָן הַבֵּין רַבִּי לִוִּי יִצְחָק שְׁרַבְנוּ הַקְדוּשׁ
לֹא נִתֵּן עֲצוֹת פְּרֻטִּיּוֹת לְאֲנָשָׁיו וְלֹא הוֹרָה לָהֶם סֵדֶר עֲבוּדָה וְהִנְהִיגָה

נוסעים עליו אלי", עיין שם; ושם בסימן שט"ו: "אלו בני אדם שהם נוסעים והולכים
להצדיק האמת, כשחש ושלום נפסק אחד מהם ונמנע מלנסוע - אזי גם הדרכים מתאבלים,
ומבקשים את תפקידם; כי הדרכים תאבין שייסע עוד אחד עליהם להצדיק האמת"; ועיין
'ליקוטי הלכות' ברכת הריח ד' אות ט"ז, ושם הלכות ערב ה' אות ל"ד.

ה. והנהגה זו אמר רבינו לרבי יודל שיעסוק בה עוד בחייו הקדושים. (רל"י).

ו. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מיום ב' דסליחות שנת תקצ"ד: "ותשלח על פדיון לידידנו
כבוד רבי יודיל, אפילו איזה סך מועט תוכל לשלוח"; ושם במכתב מיום ו' עש"ק עשרת
ימי תשובה שנת תקצ"ה: "ודע שנתתי שני זהובים לידידנו הרב וכו' מורנו הרב רבי יודיל
נרו יאיר על פדיון בשבילך".

ז. והדרך של לקיחת הפדיון לא היתה בדווקא כרוכה באמירת נוסח התפילה של הפדיון,
אלא על ידי שלוקחים את המעות נעשה ממילא הפדיון. וגם כיום הדרך של פדיון היא באופן
זה, שזה גותן פדיון לזה וזה גותן לזה, ונוהגים לומר את נוסח התפילה לפדיון נפש. (רל"י).

לְכָל יוֹם וַיּוֹם, וְגַם לֹא נָתַן לָהֶם דְּרָכִים הַמִּיחָדוֹת לָהֶם בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם, אֲלֹא כָּל אֶחָד הֵבִין מַעֲצָמוּ בְּאִיזוֹ דֶּרֶךְ עָלָיו לִילֵךְ לְפִי עֲנִינוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ, וְכִמּוֹ רַבִּי יוֹדֵל וְרַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק תִּלְמִידָיו אֲשֶׁר בִּחְרוּ מַעֲצָמָם בְּאִיזוֹ דֶּרֶךְ לִילֵךְ, וְרַבֵּנוּ הִנְהִיגָם לְפִי דֶּרֶכָם וּבִחְרִיתָם, וְהִנְהִיגָת רַבֵּנוּ הִיְתָה שְׁאֹמֵר תּוֹרָה לְכֻלָּם כְּאֶחָד, וּבְאַמִּיתוֹ הֵבִין כָּל אֶחָד מֶה שֶׁנֶּצְרָךְ לוֹ לַעֲבוּדָתוֹ כְּפִי מַחוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ, וְאַף אַחֲרֵי שֶׁחֲזַר רַבֵּנוּ מְלַעֲמַבְעֵרָג, שָׂאָז לֹא עָסַק כְּכָר בְּדֶרֶךְ הַיְּדוּדֵי דְּבָרִים, כִּי הָיוּ נִכְנָסִים אֵלָיו ז"ל בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִתְּנוּ קְוִיטֵל וַיִּצְאוּ, וּלְמַחֲרָתוֹ בֵּין הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַיּוֹם הַשֵּׁנִי הָיָה אוֹמֵר רַבֵּנוּ תּוֹרָה, וּבְתוֹרָה זֹה הָיָה נִכְלָל כָּל מֶה שֶׁהָיָה נוֹגֵעַ לְכָל אֶחָד, וְכָל אֶחָד

ח. וּתְתַבּוֹנֵן גַּם בַּמַּעֲשֵׂה מַרְבִּי יִשְׂרָאֵל פְּלֹאטִינְסְקִי מִנַּעֲמֵרוֹב (מִוְבָּא בְּכוֹכְבֵי אֹרֹךְ אֲנֹשִׁי מוֹהֵר"ן ב' אוֹת מ' מוֹעֵתֶךְ לַהֲלֹךְ בְּעֵרְכוֹ) שֶׁאֵף שֶׁלֹּא הִסְכִּים רַבֵּינוּ שִׁיסַּע לְמוֹסְקָב בִּשְׁבִיל פְּרִנְסָה לֹא אָמַר לוֹ רַבֵּינוּ בִּפְרוּשׁ שֶׁאִינוּ מְסֻכִּים אֲלֵא שֶׁהִיא תְּנוּעָה כְּזוֹ אֲצֵל רַבֵּינוּ כְּמוֹ שֶׁרַבֵּינוּ אִינוּ מַחֲזִיק מִנְסִיעָה זֹה, אֲבָל לֹא אָמַר דַּעְתּוֹ בִּפְרוּשׁ בְּפִיו הַקְּדוֹשׁ; רָאָה עוֹד לַהֲלֹךְ חֶלֶק ב' סִימָן ק"מ וּבַהֲעֵרָה שֵׁם. (רל"י).

ט. "דִּי תּוֹרָה הָאֵט דְּעַר רַבִּי גְּעֵרְעֵדֵט פֶּאָר רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק, פֶּאָר רַבִּי יוֹדֵל, פֶּאָר רַבִּי נֶתָן, פֶּאָר רַבִּי נִפְתָּלִי, פֶּאָר אֶלְעֵמֶן אִיז דִּי תּוֹרָה, אִין דִּי תּוֹרָה הָאֵט יַעֲדֵן אֵיִינְעֵם אַרױסְגֵּעֵנְעֵבֵן וְעֵדְלִיג זֵינְעֵם מוֹחִין, לױט זֵיין יִרְאָה מִיט זֵיין אֶהְבָּה, אַז עַר זָאל זֵיין אַזױ. דְּעַר רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק אִיז גְּעוֹוֵעֵן אַזאַ מִין בְּרַעַן, אַזאַ מִין פִּייעַר, צו רַבִּי יוֹדֵל וְאֵס אִיז גְּעוֹוֵעֵן אַ גְּעוֹוֹלְדִיגֶער מְעֵנְטֵשׁ, עַר אִיז גְּעוֹוֵעֵן אַ הֵימֶל מְעֵנְטֵשׁ, אִין עַר אִיז גְּעֵאָנְגֵעֵן מִיט אַזאַ מִין וְעַג, הָאֵט דְּעַר רַבִּי דַּעַן זֵי גְּעֵנְעֵבֵן דַּעַם וְעַג? דְּעַר רַבִּי הָאֵט דָּאָף נִישֵׁט גְּעֵאָנְגֵט 'טוֹה אַזױ! גִּי אַזױ!', נֶאָר אַז זֵי זַענֵעֵן גְּעֵאָנְגֵעֵן אוֹיף דַּעַם וְעַג - הָאֵט דְּעַר רַבִּי זֵי גְּעֵלֶאָזֵט גִּיין אוֹיף דַּעַם וְעַג, הָאָבֵן זֵי גְּעֵזַעֵהֵן אַז זֵי קַענֵעֵן גִּיין מִיט דַּעַם וְעַג!" - "כַּשְׂגִּילָה רַבֵּינוּ תּוֹרָה אֶמְקָה לְתַלְמִידוֹ רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק, לְרַבִּי יוֹדֵל, לְמוֹהֲרַנ"ת, לְרַבִּי נִפְתָּלִי, הַתּוֹרָה נֹאמְרָה לְכוּלָם, וּמִתּוֹךְ דְּבַרֵי הַתּוֹרָה הוֹצִיא כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי הַמוֹחִין שֶׁלוֹ וּלְפִי הִירָאָה וְהַאֲהָבָה שֶׁלוֹ בְּאִיזוֹ דֶּרֶךְ עָלָיו לִילֵךְ. רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק תִּלְמִיד רַבֵּינוּ הָיָה בְּכֹז תְּבַעֲרָה, כְּזוֹ מִין אִשׁ, וְכֵן רַבִּי יוֹדֵל שֶׁהָיָה אִישׁ נוֹרָא, הָיָה אָדָם שְׁמִימִי, וְהַלֵּךְ בַּעֲבוּדַת ה' בְּדֶרֶךְ הוּא, וְכִי רַבֵּינוּ נָתַן לָהֶם בַּמְּפֹרֵשׁ דֶּרֶךְ כְּזוֹ וְכֹזוֹ שִׁנְהִיגוּ בָּהּ? הֲרִי רַבֵּינוּ לֹא אָמַר לוֹ בַּמְּפֹרֵשׁ 'עֲשֵׂה כִּי! נְהוּג כִּי!', אֲלֵא שֶׁכַּשְׁהִלְכוּ בְּדֶרֶךְ שִׁבְחָרוּ בָּהּ - נָתַן לָהֶם רַבֵּינוּ רְשׁוּת לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ זֹה, וּמִזָּה רָאוּ שֶׁאִכֵּן יִכְוָלִים הֵם לִילֵךְ עִם דֶּרֶךְ עֲבוּדָה זֹה". (רל"י).

שָׁמַע בַּתּוֹרָה אֶת הַפְּרָטִים הַנִּצְרָכִים אֵלָיו; וּכְפִי הַמּוֹבָא בְּחַיֵּי מוֹהֲרָ"ן' (סי' כט) שְׁאַחֲרֵי אֲמִירַת הַתּוֹרָה 'חֲמֹר אֶסּוּר גְּזֻלָּה' (ליקוטי קמא סי' סט) הָעוֹסְקֶת בְּעִנְיַן בָּנִים, אָמַר רַבֵּנוּ לְאַחַד שֶׁבִקְשׁוּ שְׂתִּתְּפַלֵּל עָלָיו שְׂיֵהִיו לוֹ בָּנִים: "אֵיךְ הָאֵב שׁוֹיִן גֶּעְזָאגֻט אַ תּוֹרָה!" - "הֲלֹא כָּבֵר אֲמַרְתִּי תּוֹרָה!".

וּמָה שֶׁנֶּתַּן רַבֵּנוּ ז"ל לְאַנְשֵׁי הַנִּהְגוֹת וְצִעֲטִיף עִם תַּעֲנִיּוֹת, כְּמוֹבָא בְּשִׁיחוֹת הַר"ן' (סי' קפה) וּבְחַיֵּי מוֹהֲרָ"ן' (סי' תצא) - הִיָּה זֶה רַק בְּמַעַט עֲנִיִּים פְּרָטִים וּבְדַבָּרִים קְלִים אֲשֶׁר הָיוּ שִׂיכִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שֶׁרָשׁ נִשְׁמָתוֹ:

תפ

רַבִּי זְלַמֵּן בֶּן רַבִּי נַחֲמָן חֲזִיהֶלְעִס הָיָה מְגִיעַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה לְאוֹמָאן עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהָיָה עוֹמֵד אֶז כְּלָפִי הַקִּיר מֵאַחֲרֵי עֲמוּד הַתְּפִלָּה מִשָּׁד כָּל הַתְּפִלָּה כְּשֶׁפָּנִיו מְכֻסּוֹת, וְכַמַּעַט שָׁלֹא רָאוּ אֶת צוּרַת פָּנָיו שֶׁהָיוּ מְאִירוֹת בְּיוֹתֵר וְכו':

י. זה הלשון שם: "בשעה שאמר רבינו ז"ל המאמר הנ"ל, עמד אז לפניו איש עשיר אחד שלא היו לו בנים; ואחר איזה ימים הפציר העשיר הנ"ל את רבינו ז"ל להתפלל עליו שיהיו לו בנים, השיב לו רבינו ז"ל: 'הלא אמרתי לך תורה על ראש השנה!' - ולא הבין כוונתו וכו'".

יא. ועיין ב'הוספות מכתב יד החברים' שבסוף ה'ליקוטי מוהר"ן' שם מובא: "כי איש הישראלי אם צריך לעצה אזי ישאל עצה מבנים קטנים או מבני הצדיקים וכו' הן בגשמי והן ברוחני, כי שם גמר העצה ועל פיהם יהיה כל דבר שבעולם, ועל ידם נמתקו הדינים".

כי אכן יש פעמים שצריכים לעצה ואז יש עניין בעצם השאלה מפייהם כאמור, ואצל אנשי שלומנו היה כך שהם [בני הצדיקים וכו'] לא היו משיבים בפה מלא עצה ברורה, ואף על פי כן כבר הבינו כדת מה ואיך להתנהג, ואף על פי שהם לא השיבו ברורות - "ס'איז פארהאנען אמאל דאס פֿרעגן אליין. ביי אונזערע לייט איז געווען אזוי: זיי פֿלעגן נישט ממש ענטפערן, אבער מען האט פארשטאנען וואס מען זאל טאן, כאטשיג זיי האבן נישט געענטפערט אבער מען האט פארשטאנען!" [וגם לנו היו הרבה פעמים שבזה שלא השיבו לנו ברורות כבר הבנו את הלך מחשבתו ודעתו של הנשאל - "פונעם נישט זאגן האב איך געוואוסט וואס זיין געדאנק איז"]. (רל"י).

תרכח

רַבֵּנוּ ז"ל הִיָּה נִזְהָר לְבָלִי לומר לְהֶאֱפִיקוֹרְסִים הַנ"ל תּוֹרָה, וְאֵף לֹא
הִיָּה מְדַבֵּר עִמָּם דְּבוּרִים כְּדַרְכּוֹ עִם אֲנָשָׁיו, וּכְשֶׁהָיוּ בָּאִים
לִפְנֵיו הָיָה מְסַבֵּב דְּבוּרָיו לְדָבָר אֲחֵר כַּמוּבָא לְעִיל בְּסִימָן תרי"ב וכו',
וּמָה שֶׁהָיוּ אֶצֶל רַבֵּנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָאֲחֵרוֹן בְּעֵת אֲמִירַת הַתּוֹרָה "תִּקְעוּ
- תּוֹכָחָה", כִּי כָּבֵר הָיָה נִמְצָא בָּהֶם אִז קָצַת רֵיחַ שֶׁל אֱמוּנָה^{כא}:

(רבי לוי יצחק שמעה מרבי אברהם ב"ר נחמן)

תרכט

וּבְמַעוֹט זְמַן שֶׁל חֲדָשִׁים סְפוּרִים בְּלֶכֶד מַעַת שְׁנֹכְנִס לְגוֹר בְּאוֹמָאן,
הֶצְלִיחַ רַבֵּנוּ כָּל כָּף לְהַשְׁפִּיל אֶת הָאֱפִיקוֹרְסִים וְאֵף לְהַכְנִיס
בָּהֶם מַעַט אֱמוּנָה, עַד שֶׁבִימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּקע"א כָּבֵר הִתְפַּלְּלוּ
הָאֱפִיקוֹרְסִים בְּמִנְיָנוּ שֶׁל רַבֵּנוּ, וּכְבֵּר הָיָה בָּהֶם כְּזֶה רֵיחַ שֶׁל אֱמוּנָה, עַד
שֶׁשָּׂבָאָה הַמְּשֻׁרְתֶּת שֶׁל הִירֶשׁ בָּעַר לְקָרָא לוֹ שִׁילָף לְשִׁתּוֹת תָּה קֶדֶם
תְּקִיעַת שׁוֹפָר - עָנָה וְאָמַר לָהּ: "פֹּאֵר דִּי תְּקִיעוֹת וְעַל אֵיף נִישָׁט גִּיין
טְרִינְקֶען קִיין טִיי!" - "קֶדֶם הַתְּקִיעוֹת לֹא אֵילָף לְשִׁתּוֹת כָּלֵל תָּה!"^{כב}:

(רבי לוי יצחק שמעה מרבי אברהם ב"ר נחמן)

כ. ליקוטי תנינא סימן ח'.

כא. ראה בליקוטי קמא סימן י"ד: "והתנוצצות שהנשמות מתנוצצין ומאירין ומעוררין את
הפושעי ישראל בתשובה ומולידין נשמות גרים, זה מכונה בשם 'פלגא' (חצי), כי עדיין
רחוקים מהקדושה מאוד ויכול להיות להם מניעות רבות, וצריך להם יגיעות רבות כדי
להפשית מהם הבגדים צואים שהלבישו וכו'", עיין שם. (רל"י).

כב. ופוק חזי גבורתא דמרך, שאחד כזה שהיה נמצא ושקוע עמוק מאוד בהשכלה

תרצב

כך שמעתי מאדונינו מורנו ורבינו מוהרנ"ת זצ"ל קדם הסתלקותו הקדוש והטהור, וכך אמר בלשונו הקדוש, שבחסדי ה' יש לנו עתה שלש הלכות מבררות: על ראש השנה צריכין לנסע, ושלחן ערוך צריכין ללמוד, והתבודדות צריכין בכל יום: (נתיב צדיק מכתב מא)

תרצג

הנני להציג מה שמעתי מאבי ז"ל בפשם מורנו רבי נתן ז"ל, שלא נמצא לו ברור ההלכה והמשפט הנ"ל זולת בשלשה דברים: חיוב ללמד הפוסקים בכל יום ויום, וחיוב התפלה והבקשה, לחדש

ובאפיקורסות גדולה רח"ל, ואף על פי כן יכול היה רבינו לעשות ולעסוק עימו ולהכניס בו אמונה פשוטה כזאת שכבר יאחז בדבר מעלה זה, להתנהג כעיקר ההלכה ולבלי לשתות קודם התקיעות. ואין אנו רוצים ח"ו לקטרג ולעורר דינים על מה שכמה התירו זאת כיום לעצמם, וכמעט אשר נהיה אצלם הדבר כהיתר גמור למהר לעשות קידוש אחרי תפילת שחרית ולאכול ולשתות קודם תקיעת שופר, ובזמננו באומאן תיכף אחר קריאת התורה הלכו כולם בלי יוצא מהכלל ממש לטבול במקוה בזריזות קודם התקיעות, וחזרו והתחילו 'למנצח' בהתעוררות גדול, ולא עלה על דעת מאן דהוא לעשות קידוש ולאכול או לשתות ח"ו לפני התקיעות, ואפילו חולה שהיה חייב ומוכרח בזה היה הולך מקודם למורה הוראה לשאול שאלתו האם מותרת לו האכילה. ובדבר זה היו נזהרים בשעתו כל החסידים ההולכים בדרך הבעל שם טוב הקדוש. ובילדותי בגראדז'סק היה אחד מבעלי הבתים שנחלה ונחלש, ושלח לשאול את רב העיר האם יכול להקל בדבר לשתות קודם התקיעות, ופסק הרב שילכו לביתו לתקוע שם עבדו תקיעת שופר, בכדי שלא ישתה קודם התקיעות. וכיום נהיתה אמונה פשוטה זו קלה בעיני כמה, והולכים ועושים קידוש תיכף לאחר תפילת שחרית, וגם משוחחים ומדברים אז דברים בטלים. (רל"י); ראה עוד 'מטה אפרים' סימן תקפ"ח ס"ק ב'.

כג. דהיינו המבואר ב'ליקוטי מוהר"ן' קמא ריש סימן ס"א שצריך להוציא לעצמו מלימודי הצדיק בירור הלכה ומשפט, שיידע איך להתנהג, עיין שם.

כד. ראה ב'שיחות הר"ן' סימן קפ"ה: "וזאת היתה הנהגה כללית שציווה והזהיר את כולם,

**בַּהּ בְּכָל יוֹם כָּפִי מַה שְּׁעוֹבֵר עָלָיוּכָהּ, וְחֵיּוֹב אֶסְפֶּת הַנִּפְשׁוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
לְמָקוֹם גְּנִיזָתוֹ הַקְּדוֹשָׁהּ; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹכָהּ:**

(ביאור הליקוטים סימן סא אות סא)

דהיינו ללמוד פוסק בכל יום; אפילו ביום שאין לו פנאי - לימוד על כל פנים איזה סעיף שולחן ערוך וכו', עיין שם; וב'עלים לתרופה' במכתב מיום ה' תענית אסתר שנת תקצ"ה: "אנו לומדים פוסקים וארבעה שולחן ערוך בכל יום, והוא הנהגה קדושה מרבנו ז"ל שהזהיר מאוד על זה כמפורסם וכנדפס בספריו הקדושים".

כה. ראה ב'שיחות הר"ן' סימן קפ"ה: "גם זאת היתה הנהגה כללית שהזהיר את כל אחד ואחד, דהיינו להתבודד בכל יום ויום ולפרש שיחתו לפני השם יתברך, ולבקש מלפניו רחמים ותחנונים לזכות להתקרב לעבודתו יתברך; ושיחה זו תהיה בלשון אשכנז שמדברים בו וכו'", עיין שם; וראה 'כוכבי אור' חלק 'חכמה ובינה' אות י"ט בהערה: "שני דברים האלה [לימוד 'שולחן ערוך' והשיחה בינו לבין קונו] היו הנהגות כלליות לכל מקורביו בכל ימי חייהם, וכפי המובן שם שקיום השני דברים האלה ב'חוק ולא יעבור' - מסוגל ומוועיל לנצח בכפלי כפלים בלי שיעור יותר מאם אפילו היה עושה אותם האדם כמו כן בלא 'חוק ולא יעבור', תמיד בלי הפסק".

כו. ראה 'חיי מוהר"ן' סימן ת"ו; לעיל סימן ר"ג והלאה.

כז. שלוש הנהגות אלו שייכות כולן לעניין של 'משפט', כי לימוד הפוסקים בפשטות הוא על מנת לידע את משפטי התורה ואת דיניה, וההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו היא בחינת "כלכל דבריו במשפט" (תהלים קיב ה), שהאדם דן ושופט את עצמו על כל עסקיו, כמבואר בתורה "אור הגנוז" (ליקוטי קמא סימן טו; ועיין גם שם בסימן ב), וכן ראש השנה הוא 'יום הדין' ועניינו דין ומשפט כנודע, כמ"ש (תהלים פא ה) "תקעו בחודש שופר וכו' משפט לאלקי יעקב", וכפי שאנו אומרים בתפילת ראש השנה: "היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים וכו'". [היו מאנשי שלומנו ה'עובדים' שהיו משתדלים שלימוד הפוסקים יהיה דווקא בזמן של 'עת רצון', כשם שאת התפילה והשיחה בינו לבין קונו הקפידו לערוך בזמן זה, על פי דברי רבינו בתורה 'ויהי מקץ - זכרון' (ליקוטי קמא סימן נד), עיין שם, [וראה עוד בזה להלן חלק ב' סימן רי"ז]. גם היו כאלה מאנשי שלומנו שנהגו ללמוד מדי יום ביומו שולחן ערוך משך שעה אחת, והיו אומרים מסברא שכמו שציוונו רבינו לקיים את עצת ההתבודדות במשך שעה אחת, כן גם החיוב ללמוד שולחן ערוך הוא במשך זמן זה, כי שני הציוויים הללו שייכים כאמור לעניין המשפט; וגם רבי אברהם ב"ר נחמן היה נוהג כך. אמנם ברור ופשוט שיש לכל אחד להיזהר בנפשו לבל ייפול חס ושלום מעיקר ציווי רבינו, ללמוד בכל יום על כל פנים איזו הלכה פסוקה בשולחן ערוך, מפאת המאמץ לקיים הנהגות והידורים כגון אלה]. (רל"י).

חלק ב'

סב

כפשא מוהרנ"ת ז"ל אל רבנו על ראש השנה תקס"ג, ראה שיש אנשים שמתפללים כראוי, והתקנא בהם מאד, כי הוא לא היה יכול אז להתפלל בכונה כראוי. אחר כך שמע מרבנו ז"ל את התורה "בחצוצרות" שבלקוטי קמא סימן ה', ואמר שלא היה לו שום השגה בהתורה הנ"ל, אלא זאת מצא חן בעיניו, פירוש הפסוק (משלי טו לא) "אזן שמעת תוכחת חיים וכו'" ^{י"ח}; כי זה היה נצרך לו מאד, כדי שיתרץ לו עקר קשיתו של חותנו הרב רבי דוד צבי ז"ל שחלק מאד על פלליות החסידים מחמת שראה שהחסידים חולקים איש על רעהו כמובא לעיל (סי' כה), ופירוש הפתוב כפי שפרשו רבנו היה למוהרנ"ת למשיב נפש להבין ולהשכיל לבלי לשמע למריבות שבין הצדיקים השלמים, כי בזה גלה לו רבנו את דעתו הקדושה, שצריך להאמין שכל מריבה ומצותא שבין הצדיקים הרי היא ענין גבוה, וכמבאר בפנים התורה הזאת ^{יט}:

כח. ראה שם בליקוטי קמא סימן ה' אות ד': "וזו פירוש 'אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין' - לשון תלונה ומריבה; כשאתה שומע מריבות שבין הצדיקים - תדע שזה משמיעין אותך תוכחה על שפגמת בטיפי מוחר, שעל זה נאמר (משלי ב יט) 'כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים', שאתה דבוק בסטרא דמותא", עיין שם.

כט. וראה עוד בספר 'רינת ציון' (מרבי אברהם שטרנהארץ) סימן ה': "התורה ה' בחצוצרות' הנאמרה בראש השנה הראשון של ההתקרבות מוהרנ"ת זל"ה, הגם שזה דיבר אדוננו מורנו ורבינו לענין הפונקטין, שהם גזירות שנשמעו, לבטל ולהמתיקן כידוע, אך העיקר נאמרה כמעט כל התורה הזאת לענין מוהרנ"ת, הן על העבר שלו והן על העתיד, איך לעבוד עבודת ה' להבא וכו', והתורה 'בחצוצרות' המדברת מעניין שמחת כל המצוות

קסט

שְׁמַעְתִּי מִהָרֶב רַבִּי מֹשֶׁה מְטָשְׁעִנְסְטֶעכְאָו שְׁפֹרָאשׁ הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹן, דִּהְיִנוּ
בְּשָׁנַת תר"ה, אָמַר מוֹרְנוּ מוֹהֲרֵנִ"ת ז"ל: "הֵינְט בֵּין אֵיךְ דָּעַר
שְׁכָל הַפּוֹלֵל!" - "כִּיּוֹם אֲנִי הוּא ה'שְׁכָל הַפּוֹלֵל"; וְנִמְצָא מְבָאָר שְׁאַחַר
פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל עֲדִין נִשְׁאַר אֵיזָה בְּחִינַת 'מִנְהִיג הַפּוֹלֵל' לְאַנְשֵׁי
שְׁלּוֹמֵנוּ, הֵינּוּ מוֹרְנוּ מוֹהֲרֵנִ"ת זצ"ל: (הלכתא כנחמני, גדולת מוהרנ"ת אות ד)

רכב

אִישׁ אֶחָד מְטַעֲפֵלִיק נִסֵּעַ לְמוֹהֲרֵנִ"ת ז"ל לְבִרְסֵלָב לְשִׁמְעַ מְמֵנוּ דְּבָרֵי
אַלְקִים חַיִּים; אַחֵר כֶּךָ מִצָּא בְּחֹדֶר מוֹהֲרֵנִ"ת ז"ל חֲתִיכַת נֵר כְּתוּב

ומעניין 'ביומו תתן שכרו', שאין רוצה שכר עולם הבא, רק שכר מצווה אחרת, עיין שם,
וכן לפשט מלב עקמומיות על ידי קולות בתפילה ולפנות המוח ממחשבות הנקראים 'חמץ'
המובא שם, זה היה ממש כמו שדיבר אדוננו מורנו ורבינו רק עבור תיקון נפשו לבד,
מחמת שמוהרנ"ת זל"ה היה מקודם התקרבותו לאדוננו מורנו ורבינו זל"ה בעל מחשבה
לאין שיעור, שזה היה אצלו ייסורים לעבודת השם יתברך, ומחמת זה לא היה השמחה
שלו מהמצוות בשלימות, רק בשביל עולם הבא, והגם שהיה גם מקודם ירא שמים גדול
ועצום, אך לא הרגיש שום חיות ממידת היראה והאהבה, כפי שמבואר בהתורה הזאת מזה;
ומאז התפלל בקולות, בחינת רעמים, עיין שם. ואז כשאמר רבינו זל"ה 'ותאמין כי כל
מצותא ומריבה שיש בין הצדיקים השלימים אין זה רק שיגרשו סטריין אחרנין', עם הפסוק
'אוזן שומעת וכו' - אמרו אחר כך [אנשי] הקיבוץ למוהרנ"ת זל"ה שבזה נתיישב דעתם
כל כך, כי לא הבינו מקודם איך יהיה על אור קדוש וטהור ובהיר כזה איזה קניטור, ובפרט
חס ושלוש מחלוקת, אך כששמעו מאדוננו מורנו ורבינו הפירוש של זה הפסוק 'אוזן
שומעת וכו' הבינו שזה לטובתם, עיין שם היטב התורה הזאת, ומאז והלאה לא היה קשה
להם שום קושיות מהמחלוקת אפילו על גדולי גדולים, כי זה רק כדי שיזכו המון עם
לחיים, בחינת 'תוכחת חיים'. ומוהרנ"ת אמר שבזה התורה גילה לו רבינו זל"ה כל היהדות
איך להתנהג, היינו איך להתפלל, ואיך לעשות מצוות בשמחה מהמצווה בעצמה, ומידת
היראה ואהבה, ולטהר את המוח ממחשבות, כמבואר שם".

לג. עיין ליקוטי קמא סימן ס"א אות ג'.

בכתב יד מוהרנ"ת ז"ל, בזה הלשון: "בא אלי איש אחד מטעפליק ושמו ... וימעה אתחיל לומר תורה ברבים" (מחמת שאדונינו מורנו ורבינו זצ"ל קצב לו מספר, שאם יתקרבו אליו אחר הסתלקותו אנשים חדשים כמספר שקצב לו - אז יתחיל לומר תורה ברבים, והאיש הזה השלים המספר, פן אמר מוהרנ"ת ז"ל אחר כך]. והאיש הזה נתרחק ממוהרנ"ת ז"ל, כי לא היה יכול כלל להכניס בדעתו, כפי שידע בנפשו קטן מדרגתו בעבודת השם, שעל ידו יתחיל מוהרנ"ת זכרוננו לברכה לומר תורה ברבים.

והנה אין מן הצורך לסתור שטות כזה, כי כבר מבאר מדברי חכמינו ז"ל שאפילו אם יתאספו תשעה צדיקים נוראים אסור לומר קדיש וקדשה, וכשנצטרף להם אפילו פחות שבפחותים - נגמר בזה מה שנגמר, וכן אפילו כשכל העשרה אנשים שפלים ופחותים, אף על פי כן על ידי התועדויותם יחד נתהוה בזה קדשות שמו יתברך בקדשה או קדיש וברכו וכו', מה שאי אפשר לעשות אפילו על ידי תשעה צדיקים. וכתבתי זאת כי זה נצרך גם לענין הצרופים מן הקבוצ של ראש השנה המכרחים לאדונינו מורנו ורבינו זצ"ל, ודי למבין:

(הערת המעתיק, אנשי מוהר"ן (ג) אות י)

❧ רצו ❧

פעם אחרי ראש השנה, כשחזר מוהרנ"ת מאומאן לברסלב שהיתה עיר קטנה, אמר: "יש גזרה בשמים על העיר ברסלב שישתלקו ממנה ארבעים אנשים, ולא ידוע מי הם"; ונפל פחד ומורא על כל בני העיר:

❧ שצד ❧

באותה עת שהיה מגלה מברסלב לנעמרוב למשך שלש שנים, היה על מוהרנ"ת להתיצב מדי יום ביומו בזמן מסים בפני השלטונות,

כְּדִי שִׁירָאוּ שֶׁהוּא אָכֵן שׁוּהָה וְנִמְצָא בְּנַעֲמָרוֹב. וְעָשָׂה מוֹהֲרַנִּ"ת כָּל הַשְּׁתַּדְלוֹת לְסִדֵּר מִסְמְכֵי הֵתֵר עַל הַנְּסִיעָה לְרַבְּנוּ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּקצ"ו, וְאִף אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ נִדְּבָרוּ בִּינִיהֶם לְסִדֵּר עֲבוּרוֹ מִסְמְכֵי הֵתֵר, אִף לְבִסּוֹף לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַשְׁלִים וּלְסִדֵּר אֶת כָּל הַנִּדְרָשׁ ('מֵעַן הָאֵט נִישְׁט עֲסָפִיעֵט צוּצוגרייטן אינגאנצן'), וְסִדְּרוּ לוֹ אֵיזָה מִסְמְכֵי הֵתֵר עַל יְדֵי אִיזוֹ תַּחֲבוּלָהּ; וְכִשְׁקָרְבוּ יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָבוֹא לֹא הִסְתַּכַּל מוֹהֲרַנִּ"ת עַל שׁוֹם עֲכוּב וּמִנִּיעָה, וְנָסַע וּבָא לְאוּמָאן עַל הַקְּבוּץ הַקָּדוֹשׁ י"ח.

אוּלָם הַמִּתְנַגְּדִים י"ט שֶׁעָקְבוּ אַחֲרֵי מוֹהֲרַנִּ"ת הַלְּשִׁינוּ עָלָיו תַּכְףּ וּמָסְרוּ אוֹתוֹ לְמוֹשֵׁל שְׁבָאוּמָאן, וּבָאוּ הַשּׁוֹטְרִים וּלְקַחְהוּ בְּבִזְיוֹן נוֹרָא לְמַעַצֵּר בַּעֲת שֶׁהָיָה עַל הַצִּיּוֹן בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלֹא אָבוּ לְשַׁחֲרוּ, וּמִלְכָּד הַמַּאֲסֵר וְהַבִּזְיוֹן הַגָּדוֹל גַּם הָיְתָה בָּזָה סַכָּנָה, שֶׁמָּא כָּעֵת עָלִיל הַגָּאבִּירֵנְאטוֹר (הַמוֹשֵׁל) לְהַעֲמִידוֹ לְמִשְׁפָּט וּלְהַקְשׁוֹת עָלָיו אֶת הַתְּנָאִים שֶׁפָּסַק עָלָיו מִקֵּדָם, עַד שֶׁכָּמָה מַגְבִּירֵי הָעִיר אוּמָאן, חָלַקְם הָיוּ מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ וְחָלַקְם קְרוֹבִים בְּדַעְתָּם לְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ כְּמוֹ רַבִּי קִלְמָן

לז. ראה בספר 'טובות זכרונות' מעמוד קל"ו והלאה, מה שכותב שם ששמע בימי נעוריו ממשפחתו ובפרט מרבי נחמן טולטשינער אודות אופן התחבולה הזו.
 לח. וראה לעיל בחלק א' סימן רכ"ב, שאמר מוהרנ"ת אודות הנסיעה לאומאן על ראש השנה: "ווען עס וואלט געווען די גאנצע וועג אנגעלייגט מיט שארפע שווערד אויף ארויף, וואלט אייך זיך געראטשקעט אויף די הענט און אויף די פיס און איך וואלט געפֿארן; נאר אן א פאס - נישט, איך וואלט געטאן אלע מעגלעכקייטן צו באקומען א פאס" - "אילו היתה כל הדרך זרועה בחרבות המחודדות כלפי מעלה, הייתי גוחן על ידי ועל רגלי והייתי נוסע לציונו הקדוש; רק בלי פאספורט - לא, הייתי עושה כל שניתן כדי לקבל פאספורט". (רל"י).
 לט. ראה גם דברי המעתיק בסוף המכתב מיום א' לך לך שנת תקצ"ה ב'עלים לתרופה' (מובא לעיל בסימן שמה): "כללו של דבר שמשה חנקע'ס שילם רעה תחת טובה ונהפך לרודף, ורדף למורנו ורבינו רבי נתן ז"ל כל שנת תקצ"ה, תקצ"ו, תקצ"ז, תקצ"ח, וגירה בו אויבים לקחת אותו לתפיסה, ואחר כך גירשו מביתו מברסלב לנעמרוב, וגם שם גירה בו בכל פעם אויבים וכו'".

טולטשינסקי ועוד, הלכו בערב ראש השנה לבית המושל והבטיחו לו שהם לוקחים עליהם את האחריות, והם אחראים וערבים על זה שיחזירו להם את מוהרנ"ת תכף במוצאי ראש השנה; והסכימו, ושחררו את מוהרנ"ת על שני ימי ראש השנה. ואכן היה מוהרנ"ת אז בראש השנה בצותא עם אנשי שלומנו וכו'.

לשני ראשי השנים שאחר כך כבר נסע מוהרנ"ת בהתר, כי אנשי שלומנו סדרו עבורו רשיון מיוחד כדי שיוכל לבוא ולשהות באומאן בימי ראש השנה:

שצה

בכל השנים שאחרי הסתלקות רבנו ז"ל היה נוהג מוהרנ"ת בעת התפלות של ימי ראש השנה להניח את השטריימל של רבנו ז"ל תחת מעילו בחיקו, כנגד לבו, ובשום פעם לא היה חובשו אז על ראשו. ובעת התגברות המחלקת היתה באיזה ראש השנה הסתרה וחסכות כזו, ששכרו אז המתנגדים אנשי בליעל שפלים אשר עמדו וסבבו סביב הקלויז עם מקלות בידיהם וגם זרקו אבנים על הקלויז, עד שהיו מכרחים ביום ראש השנה להגיף ולסגר את כל הלאדין' (תריסי החלונות) של בית הכנסת ולהאיר את בית הכנסת במנורות נפט; כך היה נראה אז הראש השנה של רבנו.

והנה כשסימו את התפלה נשארו כל הקהל בבית הכנסת, ולא יצא אף אחד מאנשי שלומנו לשוב ולילך לביתו. שאל אותם

מ. השטריימל של רבינו, כמו שאר השטריימלאך דאז, היה קטן וצר, ונראה אחרת מהשטריימלאך הדיום. (רל"י).

מוֹהֲרֵנִ"ת: "וואס שטייט איר? פארוואס גייט איר נישט?" - "מדוע אתם עומדים ואינכם הולכים לדרבכם?", והשיבו לו: "אינדרויסן טוט זיך אזא מין חשך, אז מען קען נישט ארויסגיין! ס'איז אלעס פול מיט שטיינער!" - "בחוץ שויר כזה חשך (שעומדים שם המתנגדים פנ"ל), עד שלא נתן לצאת! הכל מלא באבנים!". כששמע זאת מוֹהֲרֵנִ"ת הוציא מחיקו את השטריימל של רבנו וחבשו על ראשו, ויצא ראשון לחוץ; ותכף נסו וברחו להם אנשי הבליעל, וכבר יכלו אנשי שלומנו לצאת ולילך לדרבכם^{מא}:

שצט

אף על פי שבעצומן של שנות המחלוקת הקשה והנוראה (תקצ"ה - תקצ"ח) היו אנשי שלומנו בסכנה גדולה ובפחד עצום, בכל זאת נהג אז ה'ראש השנה' של רבנו כמקדמת דנא, וגם אז התקבצו ובאו מאות מאנשי שלומנו על ראש השנה לאומאן:

תסד

והשם יתברך בעצם נפלאותיו ורחמיו המרבים עזרני בכל יום ובכל ית, עד שגמרתי בקיץ הזה [תקע"א] כל הדפסת ספר 'לקויטי מוהר"ן' תנינא וכו' וספר האל"ף ביי"ת וה'קצור [לקויטי מוהר"ן]^{מב}, והבאתים בשלמות לקהלת קדש אומאן על ראש השנה הראשון אחר הסתלקותו; רבים ראו וישמחו וישרים יעלזו, עד הנה עזרונו רחמיה, נודה לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם:

(ימי מוהרנ"ת ח"א סימן פ)

מא. וראה ב'ספר המידות' ערך 'גאוה' אות כ"ג: "הכובע של צדיק - סגולה להסיר הגאוה".
מב. וב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן צ': "ובאותה השנה הדפסתי את הספרים במאהלו וכו'".

תקמו

בְּנִין הַקְלוּז בְּשָׁלִישִׁית הָיָה יָפָה וְנָאָה וּמְרָהִיב בְּיָפִיו בְּמִיָּחַד, וְכִשְׁהִגִּיעַ רַבִּי לִוִּי יִצְחָק לְאוּמָאן (כְּעֶשֶׂר שָׁנִים אַחֵר בְּנִיטוּיָא) הָיָה נִרְאָה עֲדִין כְּחֶדֶשׁ מִמֶּשׁ; וְהָיָה אוֹמֵר רַבִּי לִוִּי יִצְחָק: "וּוִיפֵל דִּי שׁוּל אִיז גְּעוּוּעַן אֵינְדְּרוּסֵן גְּעֻבִּיעֵט שֵׁיין - דָּעֵר דְּאוּוּעֵנְעַן אֵינְעוּוִינִיג אֵין שׁוּל אִיז גְּעוּוּעַן נָאךְ שְׁעֵנְעֵר!" - "כִּמָּה שְׁבִנֵּן הַקְלוּז הָיָה נָאָה וְיָפָה - הָרִי שְׁהִתְפֹּלָה בּוֹ הָיְתָה נָאָה הִרְבֵּה יוֹתֵר!", כִּי אֵין לְתֹאֵר וּלְשַׁעַר אֶת גְּדֹל הַכּחוֹת שֶׁהִשְׁקִיעוּ אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֵׁם בְּתִפְלָה בְּכַח, בְּבִכּוּת וּבְצַעֲקוֹת, בְּקִימַת חֲצוֹת וּבְקִיּוֹם עֲצַת הַהִתְבּוֹדְדוֹת בְּמִשְׁךְ כָּל יְמֵי הַשָּׁנָה, וּבְפֶרֶט בְּתִפְלוֹת בַּעֲת הַקְּבוּץ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהַכֹּל מִתּוֹךְ מְסִירוֹת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה. גַּם בִּימֹת הַחֹרֶף, שֶׁהָיוּ קִירוֹת הַקְלוּז קוֹפְאִים כְּגִלְדֵי קָרָח, אָף עַל פִּי כֵן בָּעֵר אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּתִפְלָתָם, וְלָבֶס הָיָה פְּתוּחַ בְּהִתְעוֹרוֹת עֲצוּמָה, עַד שֶׁהָיָה נִכְרַ בְּמוֹחַשׁ שְׁאִין זֶה כֹּחַ אֲנוּשִׁי, אֲלָא רַק כְּחוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל הוּא אֲשֶׁר מְלָהִיב וּמִבְעִיר אֶת לָבֶס כָּל כּוֹךְ לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ:

תקמח

בְּקְלוּז שְׁבֹאוּמָאן הָיָה סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עוֹד מֶרֶן הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זָכַר צִדִּיק וְקָדוֹשׁ לְבָרָכָה, וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שֶׁסֵּפֶר זֶה נִכְתָּב עַל יְדֵי תַלְמִידוֹ רַבִּי הִירֵשׁ סוֹפֵר זצ"ל. סֵפֶר תּוֹרָה זֶה הָיָה בְּחֻזְקָתוֹ שֶׁל רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק חֲתָן רַבֵּנוּ, וְלֹאֲחֵר פְּטִירַת רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק קִבְּלוּ מוֹהֲרַנ"ת מִבְּנָיו, הֵלֵא הֵם רַבִּי שְׁמֻחָה בְּרוּךְ וְרַבִּי אֶפְרַיִם וְרַבִּי יִשְׂרָאֵל, עַל פִּי פֶסֶק

נח. רבי לוי יצחק הגיע לאומאן באמצע חודש אלול תרע"ד, והיה זה כעשר שנים אחר בניית הקלוז (ראה להלן הסיפור בערכו).

דין שפסק בזה רבי אהרן רב העיר קרימנטשאק (נכד הרב בעל ה'תניא', בעלה של מרת חיה בת רבנו), כי כך צוה רבי יצחק אייזיק בצואתו.^ט
בספר תורה נכבד זה היו קוראים רק בראש השנה ובראשי חודשים, וכן כשפא אדם חשוב וכדומה וכו':

תקסו

אחרי שבת, כשנודע למורנו רבי נפתלי ולשאר אנשי שלומנו שבאומאן מפטירת מוהרנ"ת, נענה רבי נפתלי ואמר: "איך האב נאך ראש השנה געזעהן אויף זיין טאנצן, אז דאס האט ער זיך שוין געזעגנט מיט אויגן" - "עוד בראש השנה הבחנתי ברכודו שרקד עמנו, שבזה הוא נפרד מאתנו"; מוהרנ"ת רקד אז בהתלהבות נוראה:

תקעב

מכתב שכתבו אנשי שלומנו מברסלב לאנשי שלומנו שפעיר טשעהרין מספור ההסתלקות של מאור עינינו צדיק יסוד עולם מורנו רבי

נט. וראה עוד ב'מי מוהרנ"ת' חלק א' סימן ק"י: "ובאותה השנה, היא שנת תקצ"ד, נפטר רבי אייזיק ז"ל בקרימנטשאק בימי חנוכה, והניח צוואה, וציווה לתת לאנשי שלומנו בפרט על הבית המדרש סך רב, ונסעתי לקרימנטשאק עבור זה עם הרב דפה [הוא רבי אהרן הרב מברסלב], ויש בזה הרבה לספר; ולא קיימו הצוואה, ולא קיבלנו שם רק כלי הקודש של כסף, וסך מועט"; ועוד ראה במכתב מוהרנ"ת מאור ליום ה' פרשת שמיני שנת תקצ"ד: "ותהילה לאל הבאתי ספר תורה כשירה ומוגהה מאוד אשר אין שכיח דוגמתה במאה פרסאות, והכתב נפלא, גם הבאתי כתר תורה עם שאר כלי קודש נפלאים, גם ש"ס ועין יעקב, והכל בישועת ה' ונפלאותיו הנוראים, זה עני קרא וה' שמע, עד הנה עזרונו רחמי וכו' ואל תטשנו לנצח, אילו פיננו מלא שירה וכו' אין אנו מספיקים להודות וכו'"; וראה עוד לעיל חלק א' סימן תכת.

נָתַן זַצ"ל מְבַרְסֵלֵב וְכו', וּבָיִוִם שָׁנִי בָּא אֵלָיו רַבִּי זָאב לְיֹוֹבֶאֱרֶסְקֶעֶס,^{סב}
וְדָבָר עָמוּ [מוֹהֲרֵנ"ת] מַעֲנִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל רַבְּנוּ ז"ל, וְהִזְהִיר מְאֹד לִפְנֵי
[לְאוּמָאן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה] וְכו'.

❧ תקצט ❧

רַבִּי אַבְרָהָם שְׁטַעַרְנֶה־אֶרֶץ הֵחַל כְּיָדוּעַ לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעַמּוּד אֶת תְּפִלַּת
הַשְּׁחִרִית שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּשָּׁנָה תרמ"ד, בִּהְיוֹתוֹ בֶּן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם
שָׁנָה, בְּמָקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּיאֶלְסְטוּצְקֶער אֲשֶׁר עָלָה בְּאוֹתָהּ שָׁנָה
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּי אַבְרָהָם בְּעַרְנִי נֶכֶד רַבְּנוּ הוּא אֲשֶׁר הָעַמִּידוֹ וּשְׁלָחוֹ
לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעַמּוּד. תְּפִלָּתוֹ הִיְתָה הַפְּלֵא וּפְלֵא, וּבִפְרֹט שֶׁאֲגַת "הַמֶּלֶךְ"
וּתְנוּעַת הַנְּגוּן שֶׁלִּפְנֶיהָ:

❧ תר ❧

תְּפִלָּתוֹ שֶׁל רַבִּי אַבְרָהָם שְׁטַעַרְנֶה־אֶרֶץ כְּשִׁלִּית הַצְּבוּר הִיְתָה בְּמַתִּיקוֹת
וּבְמַמְחִיּוֹת נִפְלְאוֹת^{סג}, וְעָקַר מַמְחִיּוֹתוֹ הִיְתָה בְּכָף שִׁידַע הַיֵּטֵב אֵיךְ
לְהִתְאִים אֶת הַנְּגוּן לְכָל תַּבְּעָה, וְהִיְתָה דוּמָה לְתִינוּק הַמִּתְרַפֵּק וּמִתְחַטֵּא עַל
בְּרָכֵי אָבִיו עַד שִׁיתְרַצָּה וַיִּמָּחַל לוֹ.

סב. הוא רבי זאב וואלף פייגה'ס מטירהאוויצע, תלמיד רבינו; וראה עוד לעיל חלק א' סימן רל"ח.

סג. ראה לעיל חלק ב' סימן תקצ"ט: "ידוע שרבי אברהם שטערנהארץ החל להתפלל לפני העמוד את תפילת שחרית של ראש השנה בשנת תרמ"ד, בהיותו בן עשרים ושתים שנה, במקומו של רבי אליעזר ביאלסטוצקער אשר עלה באותה שנה לארץ ישראל, ורבי אברהם בער'ניו נכד רבנו (ראה אודותיו לעיל חלק א' סימן ת"י והלאה) הוא אשר העמידו ושלחו להתפלל לפני העמוד. תפילתו היתה הפלא ופלא, ובפרט שאגת "המלך" ותנועת הניגון שלפניה".

את גבורת כחו של רבי אברהם אין נתן להסביר ולהבין, כי מעולם לא ראינו שנוצטרך קולו בימי ראש השנה, אף שהיה מתפלל אז כמה וכמה תפלות כשליח צבור, כי היה מתפלל לפני העמוד את סליחות 'זכור ברית' שבערב ראש השנה אשר החלו בשעה שתיים וחצי בלילה, ואחר כך התפלל תפלת מנחה של ערב ראש השנה, ואחר כך התפלל בשני הימים תפלת המוספים (אחרי הסלקות) של רבי נחמן נעמרוכער), ולפעמים התפלל לפני העמוד אף בשבת שקדם לראש השנה^ט; כמו כן בשנותיו האחרונות באומאן היה רבי אברהם לומד ביום הראשון של ראש השנה כארבע שעות לפני צבור אנשי שלומנו, והיה נעמד בפימה שבאמצע הקלויז ולומד אז את התורות הגדולות כ"תקעו - ממשה" (ליקוטי תנינא סימן א) או "תקעו - אמונה" (שם סימן ה) השיכות לראש השנה^ט בקול רם ובעל פה^ט, ואחר כך היה גם נגש להתפלל תפילת ערבית של ליל שני דראש השנה; וכל זה, הינו גם תפלתו וגם למודו - היה בקולות ובשאגות אריים, מלבד היותו גם בעל

טד. באם היה חל ערב ראש השנה ביום ראשון, היה הציבור מגיע כבר לשבת קודש, ורבי אברהם היה מתפלל בעצמו את כל תפילות השבת, היינו 'קבלת שבת' ו'ערבית' בליל שבת, וכן תפילת 'מוסף' בצפרא דשבתא, כמו כן היה אומר אז 'תורה' בסעודה שלישית, וזאת אף שהיה צריך לשמור אז על כוחותיו בשביל ראש השנה בעצמו [ואין אנו מדברים מכך שאם היה חל ראש השנה ביום חמישי ושישי בשבוע, שגם אז היה מתפלל (לאחר שהתפלל כבר בראש השנה) את תפילות השבת שלאחריה, אלא מדברים אנו שהיה מתפלל גם כשחל ערב ראש השנה ביום ראשון, שאז הרי היה צריך לשמור על כוחותיו!].

טה. הוא היה לומד לפני הקהל את התורות הארוכות בליקוטי מוהר"ן, ולא היה רוצה להפסיק באמצע התורה, אלא היה לומד וגומר את כל ה'תורה' מתחילתה ועד לסופה. (רל"י).

סו. ראה בספר 'מי שמואל' חלק ג' פרק ט"ו: "למדנו תורה מ'ליקוטי מוהר"ן' שרבי אברהם אמר בעל פה כמנהגו"; ושם בפרק קכ"ה: "אחר כך אמר רבי אברהם תורה בעל פה מ'ליקוטי מוהר"ן".

סז. וראה להלן סימן ע' (כאן).

בְּכִי גָדוֹל (וְהִיָּתָה פַּעַם שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּנוֹסֵף לְכָל זֶה גַּם אֶת תְּפִלּוֹת הַשְּׁחִירִיתִים) - "רַבִּי אַבְרָהָם הָאֵל גַּעְזָאגֵט 'זְכוֹר בְּרִית', מְנַחֵה, אוֹן מַעְרִיב, אוֹן צְווי מוֹסָפִים, אוֹן צְווי שְׁחִרִיתִים, אוֹן גַּעְזָאגֵט תּוֹרָה אוֹיף דִּי בִימָה פִּיר שְׁעָה צִיט, אוֹן דִּי תּוֹרָה צְווישֵׁן אֵיין טָאג אוֹן דָּער אַנְדֶּערֶער בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָאֵל עַר גַּעְזָאגֵט מִיט אַזאַ מִין קוֹל, אַזוי ווי עַר דַּאווענט פֶּאָרן עֲמוּד, קוֹלִי קוֹלוֹת זָאגן, אויס־שְׁרִיעֵן אַזאַ תּוֹרָה, אוֹן דָּעם אַנְדֶּערֶן מַעְרִיב צו גִּיין; אוֹן אֵיף הָאֵב אִים קִינְמָאל נִישֵׁט גַּעְזָעָהן

סח. ראה גם 'שארית יצחק' במכתב ל"ה: "גם כל אנשי שלומנו שואלים את פי רבי אברהם נ"י [שטערנהארץ] האם היה רוצה לבוא פולניה בכדי לחדש הקיבוצים, כי תהילה לאל נשאר לנו נר אחד אשר יכול להאיר את עיני הגולה"; שם במכתב ל"ו: "גם אנו רוצים לידע חוות דעת רבי אברהם נ"י, אם הוא רוצה ליסע למחנינו וכו', הלא אין בכל אנשי שלומנו מי שיודע כמוהו, וצריכין לחדש כל קבוצותינו בגולה, והוא ראוי לזה"; 'נחלי אמונה' במכתב מ"ד מרבי מרדכי סאקאלובער: "אצלי הוא [רבי אברהם שטערנהארץ] אדם גדול, ודי לחכימא ברמיזה, וראיתי ממנו דברים נוראים, אשרי לו ולחלקו"; וראה עוד במכתב רבי אהרן לייב ציגעלמאן (כת"י) מיום ד' תענית אסתר תרח"צ: "אבקשך היות שזכיתם שרבי אברהם סופר שליט"א הוא במחניכם, ולשמוע מפיו לקח טוב בחידושיך ושיחות אמיתיות, חפצתי גם כן ליהנות מנועם הזה של תורת ארץ ישראל, ולכן אם באפשרותך להעלות על הכתב ולהעתיק לי, ולשלוח איזה עלה לתרופה בכל מכתב - בוודאי היית עושה בזה טובה גדולה לנפשי, והיה חשוב בעיני מאוד, וממש היית מחיה את נפשי הצמאה"; וראה עוד שם במכתב מיום ד' סיון שנת תרצ"ט: "רק הוא [רבי אברהם שטערנהארץ] מזקני תלמידי חכמים, שכל זמן שמזקנים - דעתן מתיישבת עליהם (קינים פ"ג מ"ו, וראה שבת קנב.), והוא מחייה את הרבה מאנשי שלומנו בשיחותיו ובתורתו ובתפילתו, ובקולו הנעים בנגינות של התפילות שזכינו לשמוע בהקלויז"; וראה עוד במכתב רבי ישראל אבא ב"ר יהודה רוזנפלד (כת"י) לבני משפחתו מיום א' אסרו חג פסח תש"ז: "נאך אַ וויקטיגער פֿעךְזאַן וואס איז פֿדאי צו דַּעךְמאַנען אוֹן צו גַּעְדַּענְקען אִיז [עוד דמות שכדאי להזכיר ולזכור הינו] הרב הגאון והחסיד הנפלא והמצויין בימינו, הוא הרב ר' אברהם שטערנהארץ נרו יאיר ויזרח לעולם ועד וכו', כבר ידוע לכם רוחב ידיעתו בתורה שבנגלה ובנסתר, והצטיינותו בזכרוננו הנפלא וכוח הסברתו, וקולו הנעים והחזק, אשר זכה לכבד את ה' מגרונו בהיותו בעל תפילה באומין בקלויז דרבינו הקדוש בשחרית בראש השנה, אשר כל שומעו השפיע עליו לטובה ולא יכול לשכחו כל ימיו, וגם היה בימי שחריתו סופר סת"ם מצויין ועוד, ה' יאריך ימיו בטובה".

הייזעריג. אז ס'איז געפאלן א זונטאג ערב ראש השנה, איז דער גאנצער
עולם געקומען אויף שבת - האט רבי אברהם געדאוונט גאנץ שבת,
קבלת שבת און מוסף, אלץ אליין געדאוונט".

פעם אמר לו רבי יצחק קארסינסקעס: "רבי אברהם, היט זיך פון א גוט
אויג!" - "רבי אברהם, השמר מ'עין טובה' (בלשון סגי נהור)!"
נענה כנגדו רבי אברהם ואמר: "דער רבי איז א 'טוב עין', און איך האב
קליין מורא ניט!" - "רבינו הוא טוב עין, ואני אינני מפחד!".

[והנה לקראת ערב, לאחר אמירת ה'תשליך', נתמלא בית מדרשנו
באנשי העיר אומאן שהגיעו לשם (די גאנצע שטאט איז
געקומען) כדי לשמוע את אמירת התורה מפי רבי אברהם שטערנהארץ,
והיה שם צבור גדול מתושבי המקום, עוד יותר מאשר אנשי שלומנו,
והצפיפות הגיעה עד מחוץ לבית מדרשנו, שגם לשם לא היה ביכולתי
לגשת, וכל שכן שלא היה נתן בשום אופן להכנס ולדרוך כף רגל בבית
מדרשנו ואפילו בפרוזדור (די שול איז געווען געפאקט פון די שטאט
מענטשן, אלע זענען געקומען פון שטאט, ס'איז געווען געפאקט, מען
האט נישט געקענט אריינטרעטן צו די שול, אפילו אינדרויסן האב איך
נישט געקענט צוגיין!), ומשום כן היו אנשי שלומנו מתפללים מנחה
של היום הראשון בבית מדרשנו, ואחר כך היו הולכים לנהר לאמירת
'תשליך', ותכף אחר כך היו מתפזרים ומתאספים בבתי אנשי שלומנו,

סט. רבי אברהם היה דודו, שכן רבי יצחק (ב"ר מרדכי זלמן ב"ר משה ישעיה לייב)
קארסינסקע היה חתן רבי שכנא (ב"ר נפתלי הערץ ב"ר שכנא בן מוהרנ"ת) שטערנהארץ,
אחי רבי אברהם סופר (ראה אודותיו להלן בערכו). כמו כן יצויין כי בנו רבי ישראל
קארסינסקע עלה לארץ ישראל, ונלב"ע י"א אד"א תשמ"ו. (רל"י).

כמו אצל רבי שמשון בארסקי שהיה אצלו קהל אנשים, וכן היו פזורים אז בעוד בתים שונים, ורבי אברהם ברבי נחמן היה הולך אז לבית האכסניא שלו אצל רבי נחום שוסטער ולומד שם, ומחמת פן כבר היו אנשי שלומנו שנאספו שם נשארים להתפלל שם תפלת מעריב של ליל ב' דראש השנה, ורבי אברהם ברבי נחמן גם פן היה מתפלל שם, והיו אז מתפללים כשליחי צבור שם אברכים מאנשי שלומנו כרבי נאשקע טולטשינער ורבי איציק'ל. ובבית מדרשנו תושבי המקום שהקדימו כאמור להיות שם, היו נשארים כבר בבית מדרשנו לתפלת מעריב, ומתפללים יחד עם אנשי שלומנו שהיו שם, ורבי אברהם שטערנהארץ היה כאמור משמש שם כבעל תפלה בקולו הנאה והעריב (ער איז געווען א שיינער בעל תפלה רבי אברהם, ער האט געדאווענט מעריב אויף זייער מיט א קול, שיין געדאווענט מעריב!)^ע:

ע. "ס'איז אין די הייזער אויף געווען זייער - אה, אה! וואס זאל איך אייף זאגן? ס'איז געווען אזעלכע צונויפקומענישן אין די הייזער, אה, אה! אוי, אוי, ס'איז געווען אין די הייזער צונויפקומענישן, געוואלדיג געוואלדיג געווען! איך בין געווען א בחור דעמאלטס, איך בין ארומגעגאנגען אזוי ווי א צומישטער: וואו בין איך? וואו בין איך? דאס איז דאך א גן עדן! וואו בין איך דא? וואו בין איך? וואו געפין איך זיך?! - "גם בבתי היה גם נפלא ביותר - אה, אה! מה אומר לכם? היו כאלו התאספויות בבתי, אה, אה! אוי, אוי, היו בבתי התאספויות, נפלא, היה נפלא! הייתי אז בחור, הסתובבתי בהתרגשות כמבולבל: היכן אני? היכן אני? הרי זהו גן עדן! היכן אני כאן? היכן אני? היכן אני נמצא?!". (רל"י).

עא. רבי אברהם ב"ר נחמן לא היה יכול להגביה קולו כמו רבי אברהם שטערנהארץ, אמנם קולו היה נשמע, כי לא היו שם בבית הרבה אנשים, רק כמה עשרות אנשים. (רל"י).

עב. ואנו לא שימשנו שם בשום פעם כשליח ציבור. (רל"י).

עג. הוא רבי נחמן ב"ר שכנא ב"ר דוד צבי בן מוהרנ"ת, ראה אודותיו לקמן סימן תרפ"ט.

עד. הוא רבי יצחק ב"ר אברהם ב"ר דוד צבי ב"ר שכנא ב"ר יצחק בן מוהרנ"ת, והיה אביו של רבי דוד צבי כוכב לב, ראה אודותיו לקמן סימנים תרנ"ה תרנ"ו תרצ"ב.

עה. ומה שיש אומרים דיבור כזה שהיה אז באומאן שלוש תורות של 'תקעו' שבליקוטי תניא, [היינו שרבי אברהם שטערנהארץ היה לומד את התורה 'תקעו' - ממשלה

❧ תרמו ❧

ספר רבי לוי יצחק שפבואו לראש השנה של שנת תרע"ה שהיה ראש השנה הראשון להתקרבותו, הבחין תכף בגדלתו של רבי נחמן נעמרוכער, כי אז חל להיות ראש השנה אור ליום שני, ובשבת שקדם לכן התפללו רבי אברהם שטערנהארץ ועוד חזנים, ולתפלת המנחה נגש רבי נחמן אל העמוד, והבחין רבי לוי יצחק תכף בנעימות קול רנתו, עד ששאל בפליאה להסוכבים אותו: "מי הוא זה המתפלל כעת?", ואמרו לו: "זה המתפלל הוא ה'בעל מוסף' של ראש השנה!".

אחר כך לווהו רבי לוי יצחק ושוחח עמו בעניני החזנות; כי בנערוותו היה רבי לוי יצחק משורר בבית הכנסת בעירו גראדז'יסק, והיה עוזר לחזן העיר, ועל כן היה לו חוש וטעם בעניני חזנות:

❧ תרמט ❧

היה אחד מאנשי שלומנו שבטעפליק שהיה חולה וחלוש מאד, ובראש השנה היה יושב סמוך לחזן רבי נחמן נעמרוכער בכדי לסייע לו בתפלתו; והינו שחשב שמסייע בזה לרבי נחמן, אף על פי שאליבא דאמת לא היתה זו כי אם הפרעה, כי היה גונח ולא ידע היטב את הנסח. כשרצו פעם כמה מאנשי שלומנו שמהעיר טשעהרין להעיר לאותו אחד אודות הדבר הזה - לא הניח להם רבי נחמן להפריעו ולהציק לו, מאחר שינדע שכוונתו בתמימות ולשם שמים; ובטוב לבו אף גם היה רבי נחמן משלים לו על כך, בידיעו שאיש פשוט הוא ועני הגון:

תרנ

רבי נחמן נעמרוכער התפלל בכמה שנים בודדות כשליח צבור באומאן גם ביום הכפורים, והיה נשאר בעשרת ימי תשובה באומאן; ורבי אברהם סופר החזן היה שב תכף אחרי ראש השנה לעירו טשעהרין להיות שם שליח צבור ביום הכפורים. וביתמים אלה שפין פסה לעשור היה רבי נחמן נוהג ללכת מדי יום תכף אחרי התפלה לציון רבנו ז"ל, והיה מאריך לשהות שם משך כמה וכמה שעות עד חצות היום [שעוד אז גם לא אכל, כמנהגנו לבלי לאכל ביתמים אלה עד חצות היום^ט] באמירת תהלים, 'תקון הכללי' והתפלה שלאחריו, 'שערי ציון', והתבודדות - בנעימות כזו שאין לתאר ולשער. חבל על דאבדין:

תרנב

פעם אמר רבי אבא לישניסקי לרבי לוי יצחק, שבתחלה היה תמה על כך שרבי נחמן נעמרוכער מתפלל בכזו דבקות ובכזו נעימות בראש השנה ויום הכפורים, והיה לו הדבר לחדוש, כי רבי נחמן היה נראה לו כאיש פשוט, כי היה 'איש משא ומתן' ו'שמש כאמור כ'מזכיר' במפעל עצים ('א סקלאד פון ברעטער'), ואיך זכה אפוא להגיע לתפלה בדבקות כזו ('ער האט זיך גע'חדוש'ט, ווי קומט אז נחמן וואס ארבעט אין א

עט. ראה 'ליקוטי הלכות' ראש השנה ב' אות ח'; 'כוכבי אור' חלק 'אנשי מוהר"ן' (השלישי) אות ל"ד; כן היו נזהרים בזה רוב רובם של אנשי שלומנו להתענות בערב ראש השנה עד חצות היום (מלבד מתי מעט החלושים אשר חששו שמא יהיה קשה להם אחר כך מחמת זה לצום ביום כיפור), והיו עוסקים כל אותה העת בעבודת ה' (רל"י).

פ. רבי אבא ב"ר יחיאל לישניסקי; רבי יחיאל אביו היה חתנו של רבי נחמן טולטשינער, ראה אודותיו בערכו.

גַּעֲשֶׂעֶפֶט פֿון האַלץ זאל דאָווענען אזוי געשטמאק? ווי קומט ער זאל מאכן אזא דאָווענען?); עד שהזדמן פעם בערב שבת לעיר נעמרוב, ולא היה ספק בידו לחזור לעירו, והתאכסן בביתו של רבי נחמן על שבת, ושמע איך שרבי נחמן משורר בנעימות ובהתלהבות זמירות שבת קדש כ'ש'לום עליכם', 'אשת חיל', 'אזמר בשבחין', ולרב התעוררותו זלגו עיניו דמעות רבות - אז הבין רבי אבא את מעלתו של רבי נחמן, ואמר לעצמו: "אזוי? אז ער האט אזא מין שבת - איז רעכט אז ער דאוונט אזוי!" - "כף? אם יש לו כזו שבת - אזי ראוי לו באמת להתפלל כף!", והינו שהבין כעת מהיכן שואב רבי נחמן את ערבות התפלה מלאת הרגש והתעוררות שמתפלל בראש השנה כשליח צבור. כשספר זאת רבי אבא לאנשי שלומנו, אמרו לו: "על רבי נחמן אין בכך שום חדוש"פא:

תרסה

רבי יצחק [בן מוהרנ"ת] היה נותן לרבי נחמן טולטשינער בכל ערב ראש השנה שמונה עשר זהובים לפדיון, עבור הוצאות הקלויז"ם:

פא. ושמענו מרבי אבא הנ"ל ומשאר אנשי שלומנו על העבודת השם של רבי נחמן בעת שולחן השבת, ועל זמירות האשת חיל' והאזמר בשבחין' שהיו בהתעוררות עצומה; אך לא זכינו בעצמנו לשבות אצלו בנעמרוב על שבת, כי אנו שבתנו בנעמרוב (אחר נישואינו) רק בשנות התר"צ, שאז כבר לא היה רבי נחמן בין החיים. (רל"י).

פג. ראה 'עלים לתרופה' במכתב רבי יצחק מיום ג' עקב שנת תרכ"ט: "ותדרשו למעני בשלום כבוד ידידינו היקר כש"ת מוה"ר נחמן הלוי גרו יאיר באומאן, והנה בני שיחיו, דרכי זה זמן רב, היינו מן אחר הסתלקות כבוד אדוני אבי מורי ורבי זללה"ה זי"ע, ליתן בכל ערב ראש השנה על פדיון ביד ידידינו הרב רבי נחמן הנ"ל על טובת צורך הכלל שלנו, וגם בשנה העברה נתתי לו ח"י זהובים כידוע לכם; עתה כאשר נעלם ממני מכתבי לא אוכל לדעת אם יש בידי ליתן ח"י זהובים לפי מעמדי כעת, לכן בני שיחיו, עליכם קסמיכנא ליתן לו בערב ראש השנה על פדיון על שם הכלל כמה שתבינו, וכל המוסיף וכו', והעיקר

תרסז

לַעֲנִין הַמְּנִיעוֹת שֶׁהָיוּ לְרַבִּי יִצְחָק מִצַּד בְּנֵי בֵיתוֹ בְּעֲנִין הַנְּסִיעָה עַל רֹאשׁ
הַשָּׁנָה לְאוּמָאן, נִעְנָה מוֹהֲרֵנִ"ת וְאָמַר לוֹ: "אֲדַאֲנָק גָּאט אַז נֶאֱרָךְ
רֹאשׁ הַשָּׁנָה קוּמֵט יוֹם כְּפוּר!" - "תּוֹדָה לָאֵל שְׁאַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִגִּיעַ
יוֹם כְּפוּר!" ; כִּי אַז בְּעָרְב יוֹם הַדִּין מְשֻׁלִּימִים בְּנֵי הַבֵּית וְסוֹלְחִים אֶחָד
לְשָׁנִי, וְעַל יְדֵי זֶה חוֹזֵר הַשָּׁלוֹם לְשָׁכֵן בֵּינֵיהֶם:

תרפ

כְּשֶׁהָיָה רַבִּי נַחֲמָן 'הָאֱלִשִׁיף' אוֹמֵר אֶת סֵדֶר הַקְטָרֶת קֹדֶם תְּפִילַת מִנְחָה
שֶׁל עָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָיָה חָלַל בֵּית הַכְּנֶסֶת מְצַלְצֵל מְקוּלוֹ,
וְהָיָה אוֹמֵר אֶת הַתְּבוּת בְּנִעִימָה כְּזוֹ שֶׁהָיָה נִרְאָה כִּמּוֹ שְׁמִפְרֵשׁ אוֹתָן
בְּאַמִּירָתוֹ - ('עַר פִּלְעָגֵט זָאגֵן דִּי 'קְטָרֶת' עָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָאֵט דִּי שׁוּל
גַּעֲקוֹלִינְגֶען מִיט זַיִנֶע 'קְטָרֶת', עַר הָאֵט גַּעֲרַעֲדֵט דִּי ווערֶטער אַזוֹי ווי
עַר טַייטשֵׁט דָּאס אויס')^{פה}.

במטבע כסף דייקא; וכמה שתתנו - אקבל בחשבון".

פה. "איך געדענק נאך אין אומאן די קטרת פון ערב ראש השנה, אה! ס'האט אזוי
געדונערט די קטרת, ס'האט אזוי געהילכט די קטרת! די קטרת האט געדויערט לאנג, רבי
אברהם האט געדאוונט מנחה מיט מעריב, ער האט געגעבן א געשריי 'וידבר' - נאכדעם
האט מען געזאגט 'קטרת'; די ערשטע ראש השנה איז געווען א נייעס ביי מיר, דא האב
איך געהערט אזא מין קטרת, א געוואלד! א געוואלד! ס'האט געהילכט, די שול האט
געהילכט מיט די קטרת! מען האט געוואוסט 'א קטרת', עפעס יעדער ווארט איז געווען א
געוואלד, קטרת בכנה! איך האב דעמאלט געזאגט אז די קטרת איז דאך ממש פון אלע
וועלטן!" - "זכורני באומאן את אמירת הקטורת של ערב ראש השנה, אה! הקולות אז
בבית הכנסת היו כמו רעמים בעת אמירת הקטורת, בית הכנסת הדהד אז! אמירת הקטורת
היתה נמשכת זמן ארוך, רבי אברהם שטערנהארץ היה מתפלל תפילת מנחה וערבית, הוא
נתן שאגה 'וידבר' - אחר כך אמרו אנשי שלומנו את ה'קטורת'; בראש השנה הראשון

וְסִפֵּר רַבִּי מֹשֶׁה יְרוּסְלָבְסְקִי שְׁבִתְחִלַת הַתְּקָרְבוֹתוֹ, כְּשֶׁבָּא בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה לְאוֹמָאן עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יָשָׁב בְּעֵת תְּפִלָּתוֹ לִיד רַבִּי נַחֲמָן 'הָאֱלֹשִׁיף', וְשָׁמַע אוֹתוֹ אֹמֵר אֶת סֵדֶר הַתְּקָרְבוֹת וְהַקְטָרֶת שְׁלִפְנֵי תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁל עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וּבְעֵת שֶׁהִגִּיעַ רַבִּי נַחֲמָן לַתְּבוֹת: "בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחְצוּ מַיִם וְלֹא יָמְתוּ" - חָזַר עָלֵיהֶן כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים בְּהִטְעָמָה נִפְלְאָה, בְּהַתְּעוֹרְרוֹת וּבַהֲתַלְהָבוֹת עֲצוּמָה, עַד שֶׁנַּחֲקֵק דָּבָר זֶה מֵאֵד בְּלִבּוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה, וְהָיָה לָכֵן חֵלֶק בְּהַתְּעוֹרְרוֹתוֹ וּבַהֲתַקְרְבוֹתוֹ לְדֶרֶךְ רַבְּנוֹסִי:

❧ תרפא ❧

רַבִּי נַחֲמָן 'הָאֱלֹשִׁיף' הָיָה אִישׁ שֶׁמִּמֶּה מְאֹד וְעוֹבֵד ה' נִפְלָא, וְהָיָה כְּאֹמֹר גַּם מִתְּבוּדָּה וּבַעַל בְּכִי גָדוֹל. הָיָה לוֹ פֶּה מְפִיק מִרְגָּלִיּוֹת, וּבְכָל פַּעַם שֶׁהָיָה מְדַבֵּר לִפְנֵי הַצִּבּוֹר הָיָה מִתְּרַגֵּשׁ וּבוֹכָה לְגָדֹל תְּבַעֲרַת לְכַבּוֹ וּלְגָדֹל הִרְגָּשׁוֹ, בְּפֶרֶט בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

פַּעַם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֵת שֶׁאָמְרוּ הַקָּהָל אֶת הַפִּיּוֹט "לֵאל עוֹרֶךְ דִּין", הִתְפָּרֵץ רַבִּי נַחֲמָן בְּכִכְיָה עֲצוּמָה בְּתַבוֹת "לְקוֹנָה עֲבָדִיו בְּדִין", שָׂאז מִבְּקָשִׁים אָנוּ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שִׁיקְנָה אוֹתָנוּ אֵף כַּעֲבָדִים לְשִׁמְשׁוֹ וּלְעַבְדּוֹ, וּבְכָה בָּזָה בְּכִיּוֹת עֲצוּמוֹת וְקוֹרְעוֹת לֵב. (וְיִדּוּעַ בָּזָה סְפּוֹר אוֹדוֹת הָרֵב

(תרע"ה) היה הדבר לחידוש אצלי, מה ששמעתי קטורת כזו שלא הורגלתי אליה (מעט היותי במדינת פולין). נורא! נורא! זה הדהד, בית הכנסת הדהד אז עם הקטורת! ידעו אז כי אמירת 'קטורת' היא דבר גדול, כל תיבה היתה נוראה, קטורת בכוונה! אמרתי אז לעצמי שהרי קטורת זו נאמרת ממש מכל העולמות!". (רל"י).

פו. היינו שהבין רבי נחמן 'האֱלֹשִׁיף' בפסוק זה רמז מדרכי עבודת ה', שקודם שבאים ונכנסים לאוהל מועד, היינו קדושת ישראל - צריכים מקודם לזה לרחוץ את עצמו ולקדש עצמו היטב היטב. (רל"י).

מבארדיטשוב, שטען כלפי מעלה שלכל הפחות שיהיה עבד להקדוש ברוך הוא כאן, בעולם הזה, כמו שיהיה אחר כך משמש במרום):

❧ תשיא ❧

כְּשֶׁדָּבְרוּ פַּעַם לְפָנַי רַבִּי מִיכְלִי מַעֲשִׂיר גָּדוֹל אֶחָד, וְאָמְרוּ שְׁעָרָךְ רְכוּשׁ עוֹלָה לְסֹךְ גָּדוֹל מְאֹד - עָנָה וְאָמַר: "עֲשִׂיר אֲנֹכִי יוֹתֵר מִמֶּנּוּ; לִי יֵשׁ כֶּבֶד כָּךְ וְכָךְ עֲשָׂרוֹת שָׁנִים (וְנִקֵּב בַּמִּסְפָּר הַמְדִּיק שֶׁל עֲשָׂרוֹת הַשָּׁנִים) בֵּהֶן הִתְפַּלֵּלְתִּי בְּאוֹמָאן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יַחַד עִם אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמִינוּ כְּצוּרֵינוּ שֶׁל רַבֵּנוּ, וְהָרִי שׁוֹיֵן עוֹלָה לְסֹךְ רַב מְאֹד, הִרְבֵּה יוֹתֵר מִכָּל עֲשִׂירוֹתָיו וּמִמּוֹנֵנוּ שֶׁל הָעֲשִׂיר הַלָּזָה!"^{פז}:

❧ תשיב ❧

בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תרע"ה הָיָה רַבִּי מִיכְלִי עַל הַצִּיּוֹן יַחַד עִם רַבִּי אֵיזִיק אֵיזֶנְשְׁטֵיין^{פח}, וְשָׁנִיָּהם הִשְׁתַּטְּחוּ עַל צִיּוֹן רַבֵּנוּ, וּמִפְּאֶת הַדְּחַק הִנִּיחַ כָּל אֶחָד מֵהֶם אֶת יָדוֹ עַל כֶּתֶף חֲבֵרוֹ. כְּשֶׁרָאָה זֹאת רַבִּי לִוִּי יִצְחָק אֲשֶׁר הָיָה זֶה עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹן מֵאֲזֵ בִּיאָתוֹ לְאוֹמָאן, בִּקֵּשׁ לְסַיֵּעַ לָהֶם וּלְהַסִּיר אֶת יָדוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִכֶּתֶפֵי חֲבֵרוֹ; נִעֲנֵנוּ כְּנִגְדּוֹ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמִינוּ וְאָמְרוּ לוֹ: "אַל תִּגַּע בָּהֶם! וְכִי אֵינְךָ יוֹדֵעַ כִּי שְׁנֵי צַדִּיקִים הֵמָּה?":

פז. "שמעתי מפיו הקדוש של הזקן - 'זה קנה חכמה' נכד מוהרנ"ת ז"ל הר' מיכל שטערנהארץ זכרונו לברכה בזה הלשון שעל כן מבאר רבינו הק' ז"ל [ליקוטי קמא סימן י"ג שנאמרה בראש השנה תקס"ד] שלש פעמים את כל הנ"ל בתוך תוכו של הפסוק ע"ר גבורים ע"ה ח'כם שמרמז על עצמו בתיקון כל הנפשות הבאים אליו ז"ל בעת הקיבוץ אליו לראש השנה אשר מעלה אותם ויורד עוז מבטחה כי ע"ר גבורים ע"ה ח'כם עולה שמו הקדוש במספר 'נחמן' כי כוחו הק' חזק כגבור גדול כנ"ל"; "כה אמר אדני יהוה הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחוצן ובנותיך על כתף תנשאנה" - 'חצן' גימטריא 'נחמן', 'ובנותיך על כתף' גימטריא 'נתן'. (רבי יצחק מאיר קורמאן).

פח. ראה להלן בערכו.

תשמו-תשמו

רבי ברוך בן רבי שלמה מבראה־ליו נשא לאשה בשנת תקצ"ג את מרת חנה צירל בת מוהרנ"ט, אחרי שהתגרשה מרבי נחמן בן רבי אהרן רב העיר ברסלב, כי לא עלה זוגם יפה. רבי ברוך זה היה למדן מפלג עד מאד, ואפלו המתנגדים התפעלו מכך שזכה מוהרנ"ט להשתדף עם תלמיד חכם מפלג כמותו*.

רבי ברוך הנ"ל לא בא עם אנשי שלומנו לאומאן על ימי ראש השנה תקצ"ד, היא השנה הראשונה לנשואיו עם בת מוהרנ"ט, אף על פי שאביו היה מאנשי שלומנו; וכשבקשו פמה מאנשי שלומנו לדבר עמו בענין זה, צוה עליהם מוהרנ"ט שיינחווהו לנפשו, ואמר: "איך האבאים גענומען פאר אן איידעם, נישט פאר א חסיד" - "לקחתיו להיות לי לחתן, לא לחסיד". אחר כך התקרב מאד לאנשי שלומנו, ולשנה השניה כבר הגיע מעצמו לאומאן על ראש השנה^א:

פט. לא ידוע אם רבי ברוך היה אז בחור (רווק) אם לאו; והסברא נותנת שלא היה בחור. (רל"י).
צ. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מיום ד' צו שנת תקצ"ג: "דע שבאתי לשלום ביום שני, ותהילה לאל הכל על נכון בעזרת השם יתברך, וברוך השם פעלתי קצת שם לצורך נישואי בתי תחיה; אך עדיין חסר לי הרבה כאשר תבין מעצמך, ולה' הישועה שימלא כל מחסורנו לטובה מהרה, אמן כן יהי רצון"; ושם במכתב מיום א' במדבר שנת תקצ"ג: "וברוך השם חתני שיחיה מוצא חן וכו' בעיני אלקים ואדם, השם יתברך יעזרנו ויגמור חסדו עימנו לטובה בכל העניינים; וגם בזה רואים כמה גדול חסדו יתברך וכמה גדול כוח התפילה, כי אחד מהמתנגדים הודה באמת שזה נעשה רק על ידי תפילה". [ראה עוד לקמן סימן תשצד].

צא. ונמצא אפוא שמוהרנ"ט בעוצם חכמתו וקדושתו ראה לנכון שאינו צריך להתעקש עם חתנו שיבוא על ראש השנה הראשון לנישואיו, ועל ידי הנהגה זו כבר נסע חתנו מעצמו לשנה האחרת, ולמדים אנו מכך שפעמים שמזדמן לאדם איזה עניין שצריך אז קצת לצמצם את עצמו, היינו לבלי לילך בעקשנות, שאם כן יתעקש - יוכל הדבר לגרום

תשנח

בְּחֹדֶשׁ אֱלוֹל שְׁנַת תרע"א, בְּהִיּוֹתוֹ כֶּכֶן שְׁבַעִים שָׁנָה, נִתְקַף רַבִּי נִתָּן בֶּן רַבִּי נַחֲמָן (בֶּן מוֹהֲרֵנ"ת) הַשְׁתַּוְקָקוֹת וְגַעְגּוּעִים עֲצוּמִים לַעֲלוֹת לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רָצָה לְהַבִּיט עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמַעֲכָב, וְתַכְף עָלָה מֵעִירוֹ יֶאֱלִסְיוּעֵט לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְהָיוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִתְּפִלָּאִים אֹדוּתָיו עַל שְׁעֹזב בְּאַמְצֵעַ חֹדֶשׁ אֱלוֹל, וְלֹא נִשְׁאַר לְשָׁהוֹת בְּקִבּוּץ בְּאוּמָאן עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וְכִשְׁשָׁאֲלוּהוּ עַל זֶה: "אֵין אֱלוֹל פֶּאָרְט מֵעַן אַוועק?" - "וְכִי בְּחֹדֶשׁ אֱלוֹל הַסְמוּךְ לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה נוֹסְעִים?", הָשִׁיב לָהֶם: "אִיר קֶעֱנֵט מִיר גֶּעֲבֹן אַ סַאגְרֶאנְטֵעַ אַז אִיךְ וועל קֶעֱנֵעַן פֶּאָרֶן שְׁפֶעטֶער?" - "וְכִי בִּיכְלָתְכֶם לַעֲרֹב לִי שְׂאוּכַל לְנִסֵּעַ בְּמוֹעֵד מֵאַחֵר יוֹתֵר?". וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם כָּלֵל, וְנִסֵּעַ וְעָלָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְתַכְף בְּיוֹם י"ט תְּשֵׁרִי, חַל הַמוֹעֵד סְכוּת תרע"ב, לְאַחֵר כְּחֹדֶשׁ בִּלְבָד מֵאֵז עֲלִיתוֹ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - נִסְתַּלַּק וְנִפְטָר לְבֵית עוֹלָמוֹ, וְנִטְמָן בִּירוּשָׁלַיִם בְּהַר הַזֵּיתִים^א.

רַבִּי אַבְרָהָם בֶּן רַבִּי נַחֲמָן ז"ל, בְּשִׁמְעוֹ שֶׁיִּשְׁנֵם הַמַּדְבָּרִים סָרָה בְּנִסְיַעֲתוֹ שֶׁל רַבִּי נִתָּן, שָׁחַק וְלָעַג אֹדוּתָם - ("עַר הָאֵט זַיִי אוֹיִסְגַּעֲלֶאכְט"), וְאָמַר אַחֵר כֵּן: "אַדְרָבָא, הִיָּתָה לוֹ זִכְיָה גְדוּלָּה לַעֲלוֹת וּלְהִסְתַּלַּק בְּאָרֶץ

תבערה והתנגדות גדולה ונוראה אחר כך - "ס'איז פארהאנען אמאל אן ענין וואס מען דארף זיך אביסל מצמצם זיין, נישט גיין שטארק אנטקעגן, דאס קען מאכן א געוואלדיגער פייער אויף שפּעטער". (רל"י).

צב. בחלקת וואהלין (אמצעי). כדרך אנשי שלומנו לא חקקו גם על מצבתו שום תארים, מלבד הייחוס שהוא נכד מוהרנ"ת. (רל"י).

ישראל וילהטמן באדמתה הקדושה, ואלו היה נשאר - היה נפטר ונקבר באדמת חוץ לארץ"ג:

תשסז

אמרו על רבי נתן בן רבי יצחק (בן רבי נתן בן רבי נחמן בן מוהרנ"ת) באבריניצער, שדומה הוא בקלסתר פניו למוהרנ"ת סבו. הוא היה אברך מפלג במעלה מאד, ולבו היה כה חם ובווער להשם יתברך, שהיה יכול לעמד בתפלה אצל ציון רבנו בערב ראש השנה ברציפות מהבקר אחרי התפלה ועד עת הליכתו למקנה סמוך לתפלת המנחה של ערב ראש השנה, והינו שעמד כך כעשר שעות רצופות, והיה מתפלל בקולי קולות תפלות ותהלים ועוד; וכשהיה מספר זאת רבי לוי יצחק - היה אומר כמתגעגע: "מאין לוקחים כיום לבבות עם הרגשים כאלה?"

חלק ג'

עא

פעם כשבאו בנות רבנו ז"ל לאומאן, כמדמה שבאו אז על ימי ראש השנה, באו לכבודן בעת הסעודה גם נשות העיר הצדקניות והנכבדות, וישבו יחדו בחדר סמוך כנהוג. כששאלו נשות העיר הנ"ל את בנות רבנו: "האפן שוין אייערע חסידים געפענטשט?" - "האם כבר

גג. כמו כן אנו מובטחים בתורתנו הקדושה (דברים יא כא): "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע וכו'", ובוודאי איפוא שאין שייך לומר שאילו היה נשאר באדמת חוץ לארץ היה מאריך ימים יותר. (רל"י); וראה עוד גמרא ברכות דף ח' ע"א.

בִּרְכוּ הַחֲסִידִים שְׁלָכֶם בְּרַכַּת הַמָּזוֹן?“, הַשִּׁיבָה לָהֵן אַחַת מִבְּנוֹת רַבֵּנוֹ:
 ”נֵיין; ווארום דעם טאטנ'ס לייט, אז זיי פֿעננטשן - הערט מען!“ -
 ”לא, עדין לא בִּרְכוּ בְּרַכַּת הַמָּזוֹן; שְׁפֵן כְּשֶׁאֲנִשׁוֹ שֶׁל אָבִי מְבָרְכִים -
 שׁוֹמְעִים אוֹתָם!“; וְתַכֵּף אָכֵן נִשְׁמַע הָרַעַשׁ מְקוֹל אֲנִשֵּׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּבִרְכָּם
 בְּרַכַּת הַמָּזוֹן בְּכַח וּבְהִתְעוֹרְרוּת, וְנַעֲנוּ וְאָמְרוּ זֹ לָזוּ: ”אָה! אֵיצֶטער
 פֿעננטשט מען!“ - ”אָה! הִנֵּה כַּעַת מְבָרְכִים!“^א:

❧ תפה ❧

כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה צָרִיכִין לְהַכִּין אֶת עַצְמוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין,
 כְּאֲשֶׁר נִשְׁמַע מִפִּי הַקָּדוֹשׁ שֶׁאָמַר שֶׁהַעֲקָר הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכו', כְּמוֹ
 שְׁמוּבָא בְּהַשִּׁיחוֹת^א: (ליקוטי הלכות ברכות הראייה ה אות יז)

❧ תפו ❧

וְעַל כֵּן בְּאַמַּת צָרִיכִין לְנִסֵּעַ לְצַדִּיקֵי אֲמַת עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהֵם יְכוּלִּין
 לְהַמְשִׁיךְ דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה אֵלָיו, וְהַעֲקָר לְהַמְתִּיק תַּקָּף הַדִּין שֶׁל רֹאשׁ
 הַשָּׁנָה וּלְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמָן שְׂמִיחָה אֲזוּ, כְּמוֹ שֶׁהַזְהִיר אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ
 ז"ל^א שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיכִין לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה^א: (ליקוטי הלכות שבת ז אות מו)

צו. ישנה דיעה שהיתה זאת מרת שרה'קע בת רבינו. (רל"י).

צז. וצריכים אנו לקחת ממעשה זה גם חיזוק לעניין עבודת ה' בצוותא בזמנים ידועים
 (כמו בעת סעודה שלישית, וכיוצא בזה משאר זמני ההתקבצות), שכלל אנשי שלומנו
 צריכים אכן להיות בצוותא בזמנים אלו, הן בעת השירה והזמרה יחד והן בלימוד התורה
 שאחריה, וכן בברכת המזון ובתפילת מעריב שאחריה; ואנשי שלומנו היו תמיד נִכְרִים
 בזה, בתפילתם ובברכת המזון שלהם וכיוצא בזה, שהיו בהתעוררות ובהתלהבות. (רל"י).

קג. 'שיחות הר"ן' סימן רט"ו.

קד. ב'שיחות הר"ן' סימן כ"א, עיין שם.

קה. וראה ב'שולחן ערוך' אורח חיים סימן תקצ"ז סעיף א': "אוכלים ושותים ושמים,

תפז

הָיָה פַּעַם לְפָנַי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהִתְלַהֵב מוֹהֲרֵנִי מְאִימַת יוֹם הַדִּין הַקָּרֵב, וְאָמַר בְּהִדְגָּשָׁה אֶת הַכְּתוּב (תהלים צו יג) "לְפָנַי ה' כִּי בָא, כִּי בָא לְשִׁפֹּט הָאָרֶץ" - "אָט קוּמְט עַר! אָט קוּמְט עַר!" - "הִנֵּה הוּא בָא! הִנֵּה הוּא בָא!"; וְאָמַר זֹאת בְּאִמָּה כְּזוֹ עַד שֶׁנִּפְּלוּ עַל כָּל הַשּׁוֹמְעִים פֶּחַד וְאִמָּה נוֹרָאִים מִיּוֹם הַדִּין הַקָּרֵב וּבָא:

תפח

וְזֶה שֶׁנִּהְיָה הָעוֹלָם עַל פִּי גְדוּלֵי עוֹלָם שֶׁלֹּא לְהִתְעַנּוֹת בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה כִּי אִם עַד אַחֵר חֲצוֹת - וְאַחֵר כֶּף אוֹכְלִין; וְכֵן שֶׁמַּעֲתִי מַרְבֵּנוּ ז"ל שֶׁכֵּן רְאוּי לְנִהְיָ:

(ליקוטי הלכות ראש השנה ב אות ח)

ואין מתעניין בראש השנה וכו'; אמנם לא יאכלו כל שבעם, למען לא יקלו ראשם, ותהיה ראת השם על פניהם, ובמשנה ברורה שם ס"ק א': "אף שהוא יום הדין, מכל מקום מצוה של 'ושמחת בחגך' (דברים טז יד) שייך גם בו, שגם הוא בכלל חג וכו'"; וראה בירושלמי ראש השנה פרק א' הלכה ג': "בנוהג שבעולם, אדם יודע שיש לו דין - לובש שחורים וכו', שאינו יודע האריך דינו ייצא; אבל ישראל אינו כן, אלא לובשין לבגין וכו' ואוכלין ושותים ושמחים, יודעין שהקדוש ברוך עושה להם ניסים", ומובא בטור אורח חיים סימן תקפ"א; וראה ב'שיחות הר"ן' סימן כ"א: "בראש השנה צריכין להיות חכם שיחשוב רק מחשבות טובות, שייטיב השם יתברך עימנו וכו'"; וראה בפנים 'ליקוטי הלכות' שבת ז' אותיות מ"ה מ"ו, וכן בהלכות פרייה ורבייה ג' אות י', שם ביאר בארוכה את עניין השמחה בראש השנה, שרק על ידי השמחה יכולין לחזור בתשובה, עיין שם; [וראה עוד 'שפת אמת' ראש השנה שנת תרס"א מה שכתב בזה].

קו. ראה 'שולחן ערוך' אורח חיים סימן תקפ"א סעיף ב' בהג"ה; ואכן כן נזהרו בדבר זה רוב רובם של אנשי שלומנו בהנהגה למעשה, לצום בעשרת ימי תשובה עד אחר חצות היום בלבד ולא יותר, והיו עוסקים עד אז בעבודת ה' (מלבד מתי מעט חלושי כוח שחששו לצום מידי יום, שמא יהיה קשה להם אחר כך מחמת זה לצום ביום כיפור).

תפט

גם בכל העשרת ימי תשובה הקפיד מאד [מוהרנ"ת] שלא לאכל עד
אחר חצות: (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות לד)

תקלג

ראש השנה שנת תקס"ח שחל אז ביום שבת קדש, בראש השנה
שמעתי מפיו הקדוש תורה הקדושה "חדי רבי שמעון וכו'"
(ליקוטי קמא סי' סא), ושם באותה התורה גלה מענין הספר שנעשה על ידי
מחלקת, בחינת "וספר כתב איש ריב" (איוב לא לה) וכו', ולא ידענו אז
מה מרמז; ואחר כך זכינו שבאותו השנה נדפס ספרו הקדוש 'לקוטי
מוהר"ן' וכו': (ימי מוהרנ"ת ח"א סימנים כה כו)

תקצט

המאמר "אשרי העם - זרקא" שב'לקוטי קמא סימן ל"ה, נאמר
בראש השנה ק"א:

תרג

המאמר "וירא בצור להם" שבסימן מ"ב נאמר בראש השנה ק"ב:

ק"א. ומסתבר שנאמר בראש השנה של שנת תקס"ב, כמובן מ'חיי מוהר"ן' סימן שס"ב
וסימן תק"י.

ק"ב. עיין בפנים התורה מעניין התקיעות, וב'ליקוטי הלכות' חזקת מטלטלין ה' אות א';
וראה עוד בספר 'מעדני מלך' על תורה זו: "הנה מבואר שם עוד בעניין התקיעות שהם

תריט

מאמר "פתח רבי שמעון" נאמר בראש השנה שנת תקס"ז שחל ביום שבת וביום ראשון. ויש הרבה ספורים לענין זה המאמר איך שנאמר, ואינני בקי בהם כל כך; אך זאת שמעתי מאבי ז"ל¹ וגם משאר אנשי שלומנו, שהיה התעוררות גדול ונורא מאד בין כל אנשי שלומנו שהיו שם בעת שהכין את עצמו רבנו הקדוש זצ"ל לומר זה המאמר, ויש מהם שפא על דעתם ומחשבתם תבות אלו: "מי איפא דנים שבעים שנה" - מה שמבאר אחר כך בסוף המאמר, באשר שעברו כל ימיהם בשנה ומחין דקטנות, ויש שפא על דעתם מחשבות אחרות של הרהורי תשובה אמתיים, והכל מענין שפאר אחר כך רבנו ז"ל בזה המאמר. ומזה ראו כן תמהו והבינו בחוש ההרגש ממש, שבעת שמכין את עצמו רבנו ז"ל לומר חדושי תורה לפנייהם, הוא משתדל תחלה עם נפשות השומעים ברוחניות, להעלותם מדלות שפלותם לעוררם בתשובה (וכמוכן גם במאמר "אשרי העם" סימן י"ג), ועל ידי זה באו אז כל המחשבות והרעיונים טובים על לבם ודעתם ממילא.

כנגד ג' אבות, ויש לרמז שזהו גם העניין שכל סדר התפילה של ימים הנוראים נתקן בנוסחאות וניגונים ותנועות שירה, שהם ממש בחינת 'לנגן אותיות התפילה', בפרט בימי הדין, שאז ביותר צריך להמתיק ולשכך הדין ולעורר בחינת 'וראיתיה לזכור ברית עולם' המבוארת בפנים, היינו ניגון התפילה והתקיעות כדי לשכך הדין ביותר; וראה בספר 'שיח שרפי קודש' שמאמר זה, דהיינו תורה מ"ב, נאמר בראש השנה, ודו"ק היטב לקשר הדברים. ונראה עוד שמאמר זה נאמר בראש השנה תקס"ג, כי אלו המאמרים נאמרו בתחילת התקרבות מוהרנ"ת ז"ל כידוע, ואם נכון הוא, נמצא שבכוונת העניין 'לנגן אותיות התפילה' קאי על נוסחאות התפילה שבראש השנה, והוא הערה חשובה; מה גם שבתפילה של ראש השנה עצמה מזכירים עניין המבול ונח, שאז לאחריה נאמר 'את קשתי נתתי בענן וכו', וראיתיה לזכור ברית עולם' - המבואר בפנים; וראה גם 'ליקוטי הלכות' ערבית ד' אות י"ט.

קיד. הרב צבי אריה ז"ל, בנו של רבי אהרן רבה של ברסלב.

גם בעת שאמר רבנו ז"ל זה המאמר היה התעוררות נפלא מאד לתשובה
אמתית בין כל אנשי שלומנו שהיו שם, ובשעה שאמר רבנו ז"ל
אלו התבות: "ששופר מרמז 'עורו ישנים מתרדמתכם'" - געו כלם
בבכי גדולה מאד, ורבנו ז"ל היה יושב אז ודומם ושותק; עד שפסקה
הבכיה קצת, ואז חזר לגמר את המאמר הקדוש הזה.

וכן שמעתי מאבי ז"ל שאמר להם רבנו ז"ל שהיה לו בכת להחזיק
אותם ולעסוק עמהם בזה המאמר שלשה ימים רצופים מעת לעת
שלא ידעו בין יום ולילה^{קטו}, כמובא בזהר הקדוש באיזה מקומות (שמות
דף טו. משפטים דף קה:) אצל החבריא של רשב"י ז"ל^{קטז}:

(פרפראות לחכמה סימן ס)

ספר רבי אברהם בן רבי נחמן ז"ל שבעת אמירת המאמר "פתח רבי
שמעון", כשאמר רבנו ז"ל ששופר מרמז על "עורו ישנים
מתרדמתכם" (ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד), אמרה בלשונו הקדוש:
"וועקט זיך אויף פון אייער שלאף" - וגעו כל אנשי שלומנו בבכיה
גדולה מאד, ורבנו ז"ל היה יושב אז דומם ושותק כמה דקות עד
שפסקה הבכיה קצת, ואז חזר לגמר את המאמר הקדוש הזה ('האט רבי
אברהם דערציילט אז מען האט זיך אזוי צווייגט, אז דער רבי האט

קטו. ראה ב'חיי מוהר"ן סימן שנ"ו: "אחר שמסר התורה 'פתח רבי שמעון' בליקוטי א'
סימן ס', אמר שהיתה חתונה יפה - 'סע געווען א שיין חתונקלע', והיה ראוי לבקש השם
יתברך עם הפמליא של מעלה על החתונה. אמרתי לו: 'בוודאי היה בכאן', השיב: 'מן
הסתם'."

קטז. רבי לוי יצחק היה חוזר תמיד את דברי רבינו בלשון זה: "איך וואלט געקענט האלטן
איין מיט די תורה דריי טעג און דריי נעכט, איר זאלט נישט וויסן צו ס'איז טאג צו ס'איז
נאכט, אזוי ווי דער סבא האט געהאלטן" (ראה 'סבא דמשפטים' דף קה:).

גַּעמוֹזֵט אִיבַעֲרֵהָאקֵן דָּאס זאָגן די תּוֹרָה עֲטָלִיכֶע מִינוּט בִּיז מָען האָט
אויפֿגעהערט צו וויינען):

❧ תרכט ❧

בַּעֲת שְׁאָמַר רַבֵּנוּ עֲנִין הַנָּאמַר בַּמָּאמַר הַנִּל [שבליקוטי מוהר"ן סימן סה]
בְּסוּף יוֹם שְׁנֵי שָׁל ראש השנה, שְׁצָרִין לַעֲשׂוֹת 'אַחַד' מְכַל
הַתְּפִלָּה, וְזֶה בְּחִינַת הַתְּכֵלִית שֶׁהוּא כָּלוּ אַחַד, כָּלוּ טוֹב וְכו', עֵין שֶׁם -
אָז אָמַר בְּאוֹתוֹ הָעֲנִין שְׁאָחַד' הוּא רָאשֵׁי תִבּוֹת ד' בְּרֵי אֱלֹקִים ח'יִים;
וְכַפִּי הַנִּרְאָה שְׁדַּבֵּר אָז מַעֲנִין "אלו ואלו דְּבְרֵי אֱלֹקִים ח'יִים" (עירובין יג:
ועוד), וְאֵינִי זֹכֵר הַהֶמְשֵׁךְ וְהַחֲבוּר עֲנִין זֶה לַעֲנִין הַתְּכֵלִית הַנִּל:
(השמטות לליקוטי מוהר"ן סי')

❧ תרלב ❧

הַתּוֹרָה "וַיְהִי נָא פִי שְׁנִים" [שבליקוטי מוהר"ן סימן סו] נֶאמְרָה בַּעֲת
הַמַּחֲלָקֶת הַגְּדוֹלָה^ט; וְשֶׁם מְדַבֵּר מְאֹד מְגִדֵּלֶת רֹאשׁ הַשְּׁנָה
וּמִשְׁבִּירַת מְנִיעוֹת: (רבי נתן ב"ר יהודה, מכתב ב במדבר תרמ"ג)

קִיז. ראה ב'ליקוטי הלכות' יבום ב' אות ו': ה' 'אחד' - ראשי תיבות ד' ברי אֱלֹקִים ח'יִים,
כמדומה שכך שמעתי מפיו הקדוש נרו יאיר; ושם מזוהה ד' אות ד': "זוה המחלוקת
הקדוש שבין הצדיקים הוא באמת שלום ושלווה, בחינת 'אלו ואלו ד' ברי אֱלֹקִים ח'יִים'
- אותיות 'אחד', כמו שאמר אדוננו מורנו ורבינו ז"ל במקום אחר; ראה גם 'קרא דשבתא'
ו'פרפראות לחכמה' על תורה זו, בשינוי לשון קצת.
קִיח. שנדפסו על ידי מוהרנ"ת בסוף ספר 'סיפורי מעשיות' דפו"ר, אוסטרעא תקע"ה.
[נמצא כיום ב'חיי מוהר"ן' הוצאת משך הנחל עמוד שע"ז].

קִיט. התורה "וַיְהִי נָא פִי שְׁנִים" שנדפסה בליקוטי קמא סימן ס"ו נאמרה אחרי חנוכה
תקס"ז, והנה אף שעל רבינו הקדוש היתה מחלוקת גדולה כל ימיו חנים על לא דבר,
אמנם בכמה מקומות משתמע כי היו שתי פעמים שהתעוררה ביתר שאת מחלוקת גדולה

תרמ

הַתּוֹרָה שֶׁבְּלִקּוּטֵי קָמָא סִימָן ס"ח נֶאֱמָרָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תַּקס"ו, יַחַד עִם
הַתּוֹרוֹת שֶׁבְּסִימָנִים נ"ח ונ"ט שֶׁנֶּאֱמָרוּ גַם הֵן בְּאוֹתוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה,
כְּמִבְאָר בְּחֵי מוהר"ן בְּסִימָן נ"ט:

תרצ

מֵאֲמָר "תִּקְעוּ - אֲמוֹנָה" (ליקוטי תנינא סי' ה) נֶאֱמָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנַת
תק"ע שֶׁחַל אָז בְּיוֹם ב' ג'; וַיֵּשׁ בְּעֶנְיָן זֶה הַמֵּאֲמָר סְפוּרִים
נִפְלְאִים הֶרְבֵּה, וַיִּמְעַט מִזֶּה יִבְאָר לְקָמָן וְכו'.

על רבינו ע"י הזקן הידוע: הראשונה היתה בקיץ תקס"ב בהיותו בזלאטיפאליע קודם
כניסתו לברסלב, וכמבואר ב'חיי מוהר"ן' סימן קכ"ב ועוד, והשניה פרצה מחדש החל מקיץ
תקס"ו, ראה ב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן י"א: "סמוך לפטירת הילד הקדוש והנורא של
אדוננו מורנו ורבינו ז"ל היינו אצלו על העליה שהיה על ביתו, וסיפר עימנו מעניין גודל
צערו וייסוריו הגדולים והעצומים שיש לו מכל צד ומצידי צדדים וכו', וכן מבחוץ היו לו
ייסורים עצומים מעוצם המחלוקת הגדול שהיה עליו כל ימיו חנם על לא דבר, ויחפאו
עליו דברים אשר לא כן (מלשה"כ מלכים ב יז ט), אשר בדו מלבם (מלשה"כ מלכים א יב
לג), אשר לא עלו על ליבו ודעתו כלל"; וב'ביאור הליקוטים' על ליקוטי קמא סימן ס' אות
י"ח: "בזה הקיץ של שנת תקס"ו, שהיה אז קרוב לגמר הוצאת הבת מלך שמרמז על נפש
משיח, וה'בעל דבר' וחילותיו התגברו לבטל ולסתור מחשבותיו ותחבולותיו הקדושות אשר
השתדל בעניין זה, עד שנפל מחדש השני למלך, שהוא כלל נשמות ישראל, לשינה עצומה
ונשגבה ביותר ויותר"; ושם בסוף דבריו: "עיין לעיל מעניין סתירת תחבולותיו באותו העת,
וכל הקלקול והסתירה היה על ידי התגברות החירופים מהצורך הידוע אשר באותו העת
התגבר בזה ביותר ויותר, עד שנתפתו על ידי זה רובם ככולם של אחינו בני ישראל,
והתרחקו מעוצם קדושתו עד היום הזה, כן שמעתי מאבי ששמע ממורנ"ת ז"ל"; וראה
עוד המובא לעיל בחלק א' סימן תק"ח מכתב יד רבי שלמה וועקסלער ז"ל: "כי בקיץ
תקס"ו היה תוקף המחלוקת של הזקן הידוע, ועשה חי' גביית עדות של שקר כנגד רבינו
ז"ל וכו'", עיין שם.

**בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַנִּלְקָדָם שְׁאֵמֶר הַמֶּאֱמָר הַנִּלְקָדָם רַבְּנוּ ז"ל לומר
תְּשַׁלֵּיךְ, וְנִפְלָל עַל הַרְפֶּשׁ וְכוּ'; וְאַחֵר כֶּף נִכְלָל גַּם עֲנִין זֶה
בַּמֶּאֱמָר הַנִּלְקָדָם בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, שְׁצַרִיךְ לְגַלְגֵּל עֲצָמוּ בְּכָל מִינֵי
רְפֶשׁ וְטִיט כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְאַבְיו שְׁבַשְׁמִים, וְעִין שָׁם מֵה שְׁזוֹכִין
עַל יְדֵי זֶה קָא:**

קכ. ראה 'חיי מוהר"ן' סימן מ"א; וב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן ל"ז: "באותו הראש השנה כשהלך לומר 'תשליך' נחלק ונפל הוא ז"ל ונשאר יושב על הרפש, ולכלך בגדו וידו, ותיכף הביאו לו בגד אחר ומים, והחליפו בגדו ורחצו ידיו; ולא דיבר על זה מאומה, והלך ואמר 'תשליך' סמוך לבית הכנסת, כי ראו הנהר משם, כי לא היה לו כוח לילך להנהר הגדול כדרכו תמיד. אחר כך אמר התורה 'תקעו' הנ"ל, ושם בסוף התורה הנ"ל הזכיר על פסוק 'וחמלתי עליהן וכו' (מלאכי ג' ז) שהאדם צריך להשליך עצמו לתוך רפש וטיט וכו' בשביל לעשות רצון השם יתברך, ועל ידי זה זוכה להשיג בחינת צדיק וטוב לו וכו', עיין שם העניין הנפלא והנורא הזה היטב ותבין נפלאות השם, איך בכל דבר שאירע אצלו היו בו פלאי פלאות"; וב'ביאור הליקוטים' סימן ה' תנינא אות ט"ו: "כשהזכיר רבינו ז"ל שצריך להשליך עצמו בכל מיני רפש וטיט בשביל עבודת ה' ומצוותיו יתברך, ושלא דווקא מצוה ממש, רק אפילו בכל ענף מהענפים היוצאים מכל מצוה, תפס אז רבינו ז"ל לדוגמא מנהג 'תשליך' שבראש השנה; ובהשתדלותו בעת אמירת תורתו כפי אלה התיקונים בעצמם שהזכיר בה, מבואר אגב אורחא סיבת השם יתברך שנחלק אז רבינו ז"ל בהליכתו להנהר לקיים זה המנהג ונתלכלך בהרפש והטיט, ובביאורנו הנ"ל בהעלאתו מצירופי דבריו הקדושים, שעל ידי זה גם ברוחניות מוריד ומשליך את נפשו בעצמו למצולות ים וכו'". [מרל"י: "דער רבי איז דעמאלט געווען שלאף, דאס איז א יאר פאר דעם הסתלקות דעמאלטס געגאנגען צו תשליך, תשליך אין ברסלב, דארט איז געווען א גרויסער טייף דער בוג, ס'איז א שווערע צוגאנג, און ס'איז געווען א פפור די יאר, ס'געווען כחות, אלץ פאר א מנהג פון תשליך, און דער רבי איז געפאלן ביי תשליך, האט דער רבי שוין דערמאנט אין דער תורה אז פאר א מנהג ישראל דארף מען זיך ארייננווארפן ברפש וטיט, ווייל דעמאלטס איז דער רבי געפאלן; מען רעדט נישט פון א מצוה ממש, נאר אפילו א מנהג ישראל, תשליך איז נאר א מנהג - דארף מען זיך ווארפן ברפש וטיט!" - "רבינו כבר היה אז חלוש, זה היה שנה לפני הסתלקותו, והלך אז בעיר ברסלב לתשליך בנהר הבוג, זה נהר גדול והדרך לשם קשה, ובאותה שנה היה פפור, ועלה לו הדבר בכוחות הכל עבור מנהג של תשליך, אמנם רבינו החליק אז בהליכתו לנהר, ועל כן כבר הזכיר אחר כך רבינו באמירת התורה שעבור 'מנהג ישראל' צריך להשליך עצמו ברפש וטיט, כי אז נפל רבינו; אין מדברים ממצוה ממש, רק אפילו עבור מנהג ישראל, כמו ה'תשליך' שהוא רק מנהג - צריכין להשליך עצמו ברפש וטיט!"].

קכא. עיין בפנים שם אות א'; ובאות ט"ו: "יש בן שהוא אוהב כל כך את אביו, עד שמחמת

תרצו

וַעֲלֵךְ כֵּן בְּאַמֶּת זֹאת הַתּוֹרָה "כִּי מֵרַחֲמִים יִנְהַגִּם" (ליקוטי תנינא סי' ז),
שְׁמִבְאָר שָׁם שְׁכָפִי ה'סֶלַח נָא' שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים כֵּן זֹכִינ׳ לַחֲנֻכָּה,
זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמָרָה בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה שֶׁנֶּאֱמָרָה הַתּוֹרָה "תִּקְעוּ - אֲמוֹנָה"
(שם סי' ה) בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁמִבְאָר שָׁם כָּל הַנֶּ"ל וְשִׁתְקוֹן הַחוּתִם נִגְמָר
בְּיוֹם כְּפוּר, וְאַחֵר כֵּן תִּכְף בְּחֻנְכָּה שְׁאַחֲרָיו נֶאֱמָרָה הַתּוֹרָה "כִּי מֵרַחֲמִים"
שְׁמִבְאָר שָׁם שְׁכָפִי ה'סֶלַח נָא' וְכו', כִּי הֵם שֵׁיכִים זֶה לָזֶה וְקִשּׁוּרִים
זֶה בְּזֶה; וְהֵבֵן הֵיטֵב, כִּי יֵשׁ בְּזֶה הִרְבֵּה לְדַבֵּר. וְעַיִן בְּיַחֲדֵי מוֹהֲרֵינֵי (סי'
פט) מֶה שֶׁפִּתְּבֵנוּ שֶׁכָּכֵל שָׁנָה קָבֵל כָּל הַזְּמַנִּים הַקְּדוּשִׁים בְּהַתְחַדְּשׁוֹת
נִפְלָא וְכו' קכב:

תרצא

וַעֲלֵךְ כֵּן עֶקֶר הַמִּשְׁכַּת הַנֶּס וְהִישׁוּעָה שֶׁל חֲנֻכָּה בְּכָל דּוֹר, הוּא עַל
יְדֵי קִדְשַׁת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כְּפוּר, כִּמוֹ שֶׁכָּתַב אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ
וְרַבֵּנוּ ז"ל כִּנ"ל:

האהבה הוא עושה מעשה עבד, מה שעבד פשוט צריך לעשות, והולך וקופץ בתוך
הסוללות הגדולה (שקורין פאסי'), בתוך קשרי המלחמה, ומגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט
כדי לעשות נחת רוח לאביו, מה שאפילו עבד פשוט לא היה עושה עבודות כאלו, ואזי
כשאביו רואה אהבתו החזקה כל כך עד שמשליך עצמו לעבודות גמור בשביל אהבתו, אזי
הוא מגלה לו גם מה שאין נמסר אפילו לבן וכו'. בשביל אהבת השם צריכין לעשות דברים
הנראין כשגעון כדי לעשות מצוותיו ורצונו יתברך, כי צריכין להתגלגל בכל מיני רפש
וטיט בשביל עבודת השם ומצוותיו יתברך; ולא דוקא מצוה ממש, אלא כל דבר שיש בו
רצון השם יתברך נקרא 'מצוה'."

קכב. זה הלשון שם: "כל סדר הזמנים של כל השנה, דהיינו ראש השנה, יום כיפורים,
סוכות, הושענא רבא, שמיני עצרת, חנוכה, ופורים - ומקודם לו חמישה עשר [בשבט],
פסח, שבועות וכו' - בכל זמן וזמן מאלו הזמנים אין אני כמו מקודם (ואמר בלשון אשכנז
בזה הלשון: 'אֲזַע קוֹמֵט דִּי צִיִּט בִּין אִיךָ גִּיט דָּאס וְאָס פִּרְיֵעֵר') וכו'."

תש

וְהִנֵּה הָיָה רְחוֹק מְאֹד לְכַתֵּב הַתּוֹרָה הַזֹּאת [שבליקוטי תנינא סימן ח שנאמרה
בראש השנה], מִחֲמַת שְׁאֲמָרָה בְּקוֹל נְמוּז, וְהָיָה אִזּוֹ רַעַשׁ גָּדוֹל
וּבְלִבּוֹל בְּשַׁעַת אֲמִירַת הַתּוֹרָה, מֵה שֶׁלֹּא הָיָה כֵּן בְּשׁוּם תּוֹרָה שְׁאֲמַר
בְּחַיָּיו; אֲךְ אֵף עַל פִּי כֵּן הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו חִזַּק אֶת לִבִּי לְשׁוּם לֵב
הַיֵּטֵב לְדַבְּרֵיו, וְחִזְרָתִי הַתּוֹרָה עִם הַחֲבֵרִים שֶׁתִּפְסֹו קֶצֶת וּבִפְרָט עִם ר"ד
שֶׁהָיָה תִּפְסֵן נִפְלָא, וְסִדְרָנוּ בִּינֵינוּ רַב הַתּוֹרָה, וְכַתְּבָתִּי מֵה שֶׁזְּכָרְנוּ,
וְהִבֵּאתִי לְפָנָיו אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְתִקֵּן מֵה שֶׁחֲסָרְנוּ בְּהִיבּוֹ וְגַם חִזַּר עִמָּנוּ
מֵה שֶׁלֹּא זְכָרְנוּ כָּלֵל, עַד שֶׁגִּמְרָתִי אוֹתָהּ קִדְּם יוֹם הַכַּפּוּרִים; וְהָיָה רְצוֹנִי
לְהִרְאוֹת אוֹתָהּ לְפָנָיו עוֹד הַפַּעַם קִדְּם יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא אֶסְתִּיעַ מִלְּתָא:
(ימי מוהרנ"ת ח"א סימן נג)

תשא

בַּעֲת שְׁאֲמַר רַבֵּנוּ אֶת הַתּוֹרָה "תִּקְעוּ - תּוֹכַחָה" שֶׁבְּסִימָן ח' בְּלִקוּטֵי
תִּנְיָנָא, אָמְרָה בְּקוֹל נְמוּז, וְהָיָה שֵׁם דַּחַק וְרַעַשׁ גָּדוֹל מְגִדֵּל רַבּוּי

קכג. "התורה 'תקעו - תוכחה' לא נגמר הסיום תיכף, רק אחר ראש השנה כשגמר
מוהרנ"ת כתיבת התורה הנ"ל רצה לכנס לרבינו ז"ל להראות לו אם נכתבה היטב, והיה
ירא לכנס, כי רבינו ז"ל היה אז מסוכן מאוד, והלך מוהרנ"ת אנה ואנה בחדר החיצון
שלפני רבינו ז"ל, ובתוך כך בא לשם רבי יחיאל אחי רבינו ז"ל ושאל למוהרנ"ת על שאינו
נכנס, והשיב לו מוהרנ"ת שהוא ירא ליכנס; ונכנס רבי יחיאל בעצמו ואמר לרבינו ז"ל:
'הלא יש לך תלמיד אחד שמתגעגע לשמוע דיבורך, רק שירא ליכנס', ושאל אותו רבינו
ז"ל: 'והיכן הוא?', וכששמע זאת מוהרנ"ת אחר הפתח נכנס תיכף ומיד, והראה לרבינו ז"ל
את הכתב, ואמר לו רבינו ז"ל: 'הלא לא אמרתי לך הסיום של פירוש הפסוק 'תקעו!'; ואז
אמר לו הסיום. אחר כך אמר רבינו למוהרנ"ת: 'נֶאֱרָא זְאֵלָסֵט מִיר גִּיט מֵאֲנַעַן קִיין הוֹצֵאוֹת
אוֹיֵף דְּרוֹקוּ!' (רק שלא תגבה ממני הוצאות עבור הדפוס!); והבין מוהרנ"ת מזה שני
דברים: האחד כי רצונו של רבינו הוא להדפיס, והשני שלא ליטול הוצאות הדפוס ממעות
רבינו ז"ל". (כת"י אחד מאנ"ש).

הָעַם שֶׁלֹּא הָיָה אֲפָשָׁר לְהַשְׁקִיטָם לְגַמְרֵי כַּמְסָפָר בְּחַיֵּי מוֹהֲרָ"ן סִימָן רי"ט; וְגַם אֶת מוֹהֲרַנ"ת דִּחְפוּ הַרְבֵּה וְהָיָה עַל גּוּפוֹ דִּחְק אָנָשִׁים, וְהַשְׁתַּדֵּל כָּל הָעֵת רַק שְׁתַּהַיֵּינָה אֲזָנָיו פּוֹנוֹת אֶל עֶבֶר רַבְּנוּ ז"ל. אַחֵר כֶּף כְּשֶׁשָּׂאֵלוּהוּ אוֹדוֹת הַדִּחְק, אָמַר: "עַם הַגּוֹף אֵינִי יוֹדֵעַ מַה נַּעֲשֶׂה, אֲבָל הָאֲזָנִים - שְׁמַרְתִּי שְׁתַּהַיֵּינָה אֲצֵל רַבְּנוּ ז"ל!" קכד.

וְאֶת הִירֶשׁ בָּעַר, אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת הָאֲפִיקוֹרְסִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹמָאן, אוֹתוֹ לֹא דִּחְקוּ מִחֲמַת שִׁירָאוּ מִמֶּנּוּ, כִּי הָיָה קְרוֹב לְמַלְכוּת וְאָדָם נִכְבָּד, וְהוּא עֲמִד כָּל הָעֵת לִיד רַבְּנוּ וְשָׁמַע הֵיטֵב אֶת הַתּוֹרָה, וְגַם הָיָה לוֹ זְכָרוֹן טוֹב, וּמִחֲמַת כָּל זֶה חֲזַר מוֹהֲרַנ"ת אַחֵר כֶּף גַּם עָמַד עַל פְּרָטִים רַבִּים מִתּוֹךְ הַתּוֹרָה, וְאַחֵר כֶּף הֵבִיא מוֹהֲרַנ"ת אֶת הַתּוֹרָה לִפְנֵי רַבְּנוּ בִּכְתָב עַל מְנַת לְהַשְׁלִימָה וּלְתַקְנָה: (רבי לוי יצחק שמעה מרבי אברהם ב"ר נחמן)

תשג

מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהִבְחִין רַבְּנוּ הַקְדוֹשׁ בְּאֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שְׂדָאג לַעֲצֻמוֹ וְהִכִּין לוֹ לִפְנֵי נְטִילַת יָדַיִם לְסַעוּדָה מְעֻט דְּבִשׁ

קכד. וראה שם ב'חיי מוהר"ן' סימן רי"ט: "אחר כך אמר תורה נפלאה הנ"ל בקול נמוך, וכשהתחיל לומר לא היה שום דרך הטבע שיוכל לסיים, כי כמעט לא היה אפשר לו לדבר אפילו דיבור אחד מעוצם חלישותו, מכל שכן לומר תורה גבוהה וגדולה כזו, אך השם יתברך היה בעזרו וגמר כל התורה בשלימות בעזרת השם יתברך עד הסוף; רק סיום הפירוש על הפסוק 'תקעו' לא אמר אז, רק אחר יום כיפור. גם היה שם דוחק גדול ורעש גדול בעת אמירת התורה, כי מגודל ריבוי העם לא היה אפשר להשקיטם לגמרי, מה שלא היה כן בשום פעם, כי תמיד בכל עת שאמר תורה היו שותקים ושוקטים כולם כנהוג, אבל אז, אף על פי שהשקיטום והשתיקו אותם בתחילה כנהוג, אף על פי כן בכל פעם נתעוררו באמצע מעוצם הדוחק שלא היה אפשר לסבול, וכמה אנשים היו בסכנה אז וכמעט שנפלו חלשות ויצאו במהרה לחוץ; ואף על פי כן זכינו שגמר אז כל התורה באריכות גדול מאוד, אשרי עין ראתה זאת"; ראה עוד לעיל בחלק ב' סימן שי"ט.

עם החלה לברכת המוציא; נענה ואמר רבנו: "אזוי ווי קינדערלאך!
המוציא מיט האניג!" - "כמו ילדים! המוציא עם דבש!" - כאומר
שזה מנהג ילדים קטנים, להכין לעצמם חלה עם דבש מחמת שחוששים
שאחר כך לא ישאר להם:

❧ תשה ❧

וכבר כתבנו מזה במקום אחר (ליקוטי הלכות ברכת הריח והודאה ד אות לב)
שרבנו ז"ל קדם הסתלקותו, שאז אמר התורה הנוראה בראש
השנה האחרון, ואז אחר אמירת התורה הנ"ל הזהיר אותי ביותר לכתב
אזהרה הגדולה הזאת, שצריכין לזהר בנפשו מאד מאד לבקש ולחפש
הרבה אחרי הצדיק האמת שיש לו בחינת רוח הקדש, כי עקר אמונת
חדוש העולם שהוא עקר היהדות נמשך על ידו דיקא וכו' וכנ"ל:
(ליקוטי הלכות שלוחין ה אות ה)

❧ תשו ❧

ויותר ממה שכתוב שם (בליקוטי תנינא סי' ח) דבר עמי פה אל פה, והזהיר
מאד לכתב זה הענין היטב, שצריכין לבקש מה' יתברך מאד
ולחפש הרבה לזכות להתקרב להצדיק האמת, כדי לזכות לברור המדמה
על ידי רוח הקדש של הצדיק, כדי שיזכה לאמונה שלמה, לאמונת
חדוש העולם וכו' כנ"ל: (ליקוטי הלכות ברכת הריח וברכת הודאה ד אות לב)

❧ תתלז ❧

זה הענין של האתרוג שנדפס בספר שיחות הר"ן סימן פ"ז נאמר בסמוך
מיד אחר מאמר "תקעו - אמונה" (ליקוטי תנינא סי' ה) שנאמר בראש

השנה, ותכף אחר יום הכפורים, ואז לא היו אתרוגים מצויים באותה השנה, אז אמר רבנו ז"ל ענין הנ"ל של האתרוג, שלפי הימים נוראים שיהיה לנו ראוי שיהיה לנו אתרוג נאה; כי אז פכו הרבה באותן הימים נוראים וכו' קלד:

(ליקוטי הלכות יום הכיפורים ב אות ב)

תתלח

הענין מה שאמר רבנו בשיחות הר"ן סימן צ"א "סגלה להתמדה וכו'" - זה אמר לאחד ששאל אותו בערב ראש השנה האחרון באומאן שנת תקע"א עצה על התמדה, ואז אמר לו המבאר שם קלה:

תתקו

במדמה לי שהשיחה הזאת^{קלד} נאמרה לענין קשר הענינים שבמאמר "תקעו - תוכחה" הנ"ל (ליקוטי תנינא סי' ח) שנאמר בראש השנה

קלד. ראה 'שיחות הר"ן' סימן פז: "לפי בחינת הימים נוראים ראוי שיהיה לנו אתרוג נאה. כי אמרי אינשי: "כל נער יש לו אשה נאה". והאתרוג הוא בחינת אשה כמו שכתוב בזוהר שהאתרוג הוא בחינת (שיר-השירים ד'): "כולך יפה רעיתי ומום אין בך" (תקוני זהר כט.). ובמים נוראים ישראל הם בבחינת נער, כי אזי הם בבחינת: "והנה נער בוכה" (שמות ב'), מיד "ותחמל עליו" כמו שכתוב בתיקונים (דף כו:). ועל כן ראוי שיהיה לישראל אתרוג נאה כנ"ל. ומי שבוכה ביותר ונכנס ביותר בבחינת "נער בוכה" ראוי שיהיה לו אתרוג נאה ביותר כנ"ל עיי"ש עוד; שם סימן קכה: "בחג הסוכות תק"ע, אז אמר מענין האתרוג, שלפי בחינת הימים נוראים ראוי שיהיה לנו אתרוג נאה כמובא לעיל (סימן פ"ז). ובאותו השנה לא היו מצויים אתרוגים וכו'"; שם סימן קצו: 'חיי מוהר"ן' סימן מ"ה; ליקוטי הלכות לולב א אות ב (מועתק לעיל סימן תשכ"ח): "מחמת שבשנה זו ואשתקד היו שרפות הרבה, בשביל זה לא היו מצויים אתרוגים, כי היה התגברות מאורי האש שהוא בחינת התעלמות הפאר, וכמו שמבואר בליקוטי תנינא סימן ס"ז; אף על פי כן על ידי בחינת "והנה נער בוכה" (שמות ב ו) וכו' זכו לאתרוגים נאים".

קלה. וכמבואר ב'חיי מוהר"ן' סימן ל"ד.

קלז. 'חיי מוהר"ן' סימן שפ"ט, וזה הלשון שם: "הקשר והחיבור של התורות שלו הוא

תקע"א, וְתִשְׁלוּם פְּרוּשׁ הַפֶּסוּק "תִּקְעוּ וְכוּ'" (תהלים פא ד) לֹא נִגְמַר עַד לְמַחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים^{קמ}, שָׁאז הָיָה הַשִּׁיחָה הַגָּל:

(פרפראות לחכמה, בפתיחה)

תתקז

הַשִּׁיחָה הַמּוֹבֵאת בְּחַיֵּי מוֹהֲר"ן בְּסִימָן ת"ו, שָׁאמַר רַבֵּנוּ לְעֻנִּין הַהִתְקַבְּצוֹת אֶצְלוֹ בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּזֶה הַלְשׁוֹן בְּקוֹל זִיעַ סָגִיא "ווי אזוי זאל איך אייך זאגן, קיין גרעסערס דער פון איז ניט פארהאנדן!", "מָה אָמַר לָכֶם, אֵין דָּבָר גָּדוֹל מִזֶּה!" (הֵינוּ מְלֵהוּת אֶצְלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה) - שִׁיחָה זֹו נֶאמְרָה כְּשֶׁלֹּא בָּא רַבִּי לִיפֹא חֲבֵרוֹ שֶׁל מוֹהֲרַנ"ת עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשָׂאֵל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ: "וואו איז ליפֿא?" - "הֵיכָן לִיפֹא?", וְהִתְחִיל רַבִּי נִפְתָּלִי לְתַרְץ וּלְהַסְבִּיר אֶת אֵי בּוֹאוֹ שֶׁל רַבִּי לִיפֹא, שְׁמֵשׁוֹם שָׁאִין אֶתְרוּגִים מְצוּיִים בְּאוּקְרַאִינָה בְּחֵרוֹ בּוֹ אֲנָשֵׁי עִירוֹ לְנִסְעַ עִם עוֹד סוּחָרִים לְעִיר אֲדַעס כְּדֵי לְהַבִּיא מִשָּׁם אֶתְרוּג, וּבְחֵרוֹ דּוּקָא בּוֹ לְסִבַּת זְרִיזוּתוֹ וְחֲרִיצוּתוֹ, וַיֵּשׁ בְּזֶה מַצָּוָה שֶׁל זְכוּי הָרַבִּים; וְאַף עַל פִּי כֵן עָנָה רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְאָמַר כָּכָל הַגָּל^{קלט}:

תתקנד

אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל: "כִּפְמָה שְׁגָבָה וְנִשְׁגָּב הַסֶּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'סֶפֶר הַגִּנוּז' - הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלִי גָבָה יוֹתֵר!"^{קמ}:

כעין בניין ואריגה ממש, שבתחילה הוא מקשר ומחבר אלו שני דברים יחד, ואחר כך קושר ומחבר דבר שלישי להשני בכמה קשרים חזקים, וכן משלישי להרביעי, וכן להלן וכו', ועיין שם.

קלח. ועיין עוד 'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן נ"ה.

קלט. וראה עוד 'כוכבי אור' חלק 'אנשי מוהר"ן' (השני) אות ל' הערה צ'.

קמ. ראה ב'חיי מוהר"ן' (סימנים קכו רכ): "הפליג מאוד מאוד להיות אצלו בראש השנה,

מַעֲשֵׂה הַנְּסִיעָה שֶׁל רַבִּי אֲבָא שׁו"ב וּבְנוֹ

א

בְּשָׁנִים בָּהֶן חָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּיָּמִים שְׁנִי וְשְׁלִישִׁי, הָיָה הַמְּנַהֵג אֶצֶל אַנְשֵׁי רַבֵּנוּ לְהַקְדִּים לָבוֹא אֶצְלוֹ כָּבֵד עַל הַשְּׁבֹת הַשָּׁנִיָּה שֶׁל סְלִיחוֹת קמא, וְזֹאת בְּכַדִּי שֶׁיֵּאמְרוּ פְּעֻלוֹת הַבִּקְרָה שֶׁל יוֹם רֵאשׁוֹן יַחַד עִמּוֹ אֶת הַסְּלִיחוֹת שֶׁל עָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַנִּקְרָאוֹת 'זְכוֹר בְּרִית' קמב.

בְּאַחַת הַשָּׁנִים, כְּשֶׁהָיָה רַבֵּנוּ דָּר כָּבֵד בְּעִיר בְּרֶסֶלֶב, חָל לְהִיּוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּיָּמִים שְׁנִי וְשְׁלִישִׁי קמג, וְכָלֵל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִהָעִיר טְשֶׁעֶהֱרִין הַזֵּדֶרְזוֹ לְנִסְעַ כְּאֹמֹר, וְהִגִּיעוּ כָּבֵד בְּבִקְרָה יוֹם הַשְּׁשִׁי לָעִיר בְּרֶסֶלֶב, לְשִׁבּוֹת שֶׁם יַחְדָּיו אֶצֶל רַבֵּנוּ; אִמָּנָם רַבִּי אֲבָא שׁוֹחֵט וְכֵן בְּנוֹ

ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: 'וואס זאל איך אייך זאגן, קיין גרעסערס דערפון איז נישט דא!' - 'מה אומר לכם, אין דבר גדול מזה!'".

קמא. בשנה שחל יום א' דראש השנה ביום שני בשבוע, מנהג האשכנזים להתחיל לומר סליחות ביום ראשון בשבוע שלפני כן (מוצאי שבת 'כי תבוא'), ואשר על כן יש בה שתי 'שבת סליחות'.

קמב. כי הסליחות של 'זכור ברית' הן גם כן ראש השנה - "זְכוֹר בְּרִית אִיז אוֹיְכַעַט רֹאשׁ הַשָּׁנָה", ראה בארוכה לעיל חלק א' סימן ר"ל ושם בהערה. (רל"י).

קמג. רבינו נכנס לדור בברסלב בחודש אלול שנת תקס"ב (ראה 'חיי מוהר"ן' סי' קטו, ולעיל חלק א מסי' עב והלאה), ועל ראש השנה תקע"א כבר היה רבינו באומאן; באותה תקופה חל ראש השנה בימים ב' וג' בשנת תקס"ג, ובשנת תק"ע. יצוין כי בהעתק כת"י רבי אלטער טעפליקער ששלח רבי שמואל הורוויץ לארץ ישראל, מובא שמעשה זה היה בראש השנה של שנת תק"ע.

רבי שמואל^{קמד} לא נסעו עמָהֶם מִסְבוֹת שׁוֹנוֹת, וְעַל כֵּן הָיוּ מְכַרְחִים לְנִסְעַ לְדַרְכָּם לְבָד, וְעַל שַׁבַּת הַסְפִּיקוּ לְהַגִּיעַ מִטְשַׁעְהֲרִין עַד לְעִיר אוּמָאן הַרְחוֹקָה כַּמָּאָה קִילוֹמֶטֶר מִבְּרִסְלָב, וְשָׁבְתוּ שָׁם.

תִּכְף בְּמוֹצָאי שַׁבַּת קֹדֶשׁ, כְּשֶׁחֲפִץ רַבִּי אַבָּא לְצֵאת יַחַד עִם בְּנוֹ וּלְהַמְשִׁיךְ בְּדַרְכָּם אֶל רִבְנֵי, רָאָה שֶׁהָחַל לִירֵד גֶּשֶׁם שׁוֹטֵף וְעַז (א' גְּעוּוּא לְדִיגְרָעַר רַעְגֵּן אִיז גַּעְגָּאנְגֶען, אַ גָּאס, אַ מְבוּל'), וְלֹא יָדַע מַה יַּעֲשֶׂה וְהֵי־אָף יִצְלִיחַ לְהַגִּיעַ לְבְּרִסְלָב^{קמה}. הִזְדָּרוּ וַיֵּצֵא לַחוּץ, הֵלֵךְ לְמָקוֹם בּוֹ עוֹמְדִים ה'בַּעֲלֵי עֲגָלוֹת', וְהָחַל לְסַפֵּר לָהֶם כִּי רוֹצֶה הוּא לְנִסְעַ לְעִיר בְּרִסְלָב, חָפֵץ הוּא שִׁיקְחוּהוּ לְרִבְנֵי... (עַר הֵי־בֵט אֵן דַּעְרָצִיילֵן אַז עַר ווִיל פֶּאָרֵן קִיין בְּרִסְלָב, עַר ווִיל זַיי זֶאלֵן אִיהֶם בְּרַעֲנִיגֶען צוּם רַבִּין...'). שִׁחֲקוּ מִמֶּנּוּ בַּעֲלֵי הָעֲגָלוֹת עַל שֶׁחֲפֵץ לְנִסְעַ בְּדֶרֶךְ כֹּה מְשֻׁבָּשֶׁת וּבְגֶשֶׁם שׁוֹטֵף שְׁפָזָה (אִין דַּעַם וועג?!), וְלֹא אָבָה אִישׁ מֵהֶם לְקַחְתּוֹ, אֵף רַבִּי אַבָּא לֹא אָמַר נֹאשׁ וְהוֹסִיף לְבַקֵּשׁ וּלְהַפְצִיר בָּהֶם כָּל כֹּף, עַד שֶׁנִּעְנְה אֶחָד מֵה'בַּעֲלֵי עֲגָלָה' הַיְּהוּדִים וְאָמַר לוֹ: "אִם תִּתֵּן לִי שְׁלֹשָׁה עָשָׂר רוּפֵל - אֶקַּח אוֹתָךְ לְמַחֲזֹז חֲפָצָךְ, אֶל רַבִּי שְׁבַעִיר בְּרִסְלָב". הָיָה זֶה סֵף עָצוֹם מְאֹד, הִרְבֵּה יוֹתֵר מִכֶּפִּי עֶרֶךְ עֲלוֹת הַנְּסִיעָה, אֵף רַבִּי אַבָּא הִסְכִּים לָזֶה תִּכְף וְאָמַר שִׁיתֵּן לוֹ סֵף גָּדוֹל וְרַב כְּזֶה^{קמו} ('יָא, אִיךְ גִּיב!'). בְּתוֹךְ כֹּף נִמְלָךְ ה'בַּעֲלֵי עֲגָלָה' וְהִתְחַרְט, וְלֹא רָצָה לְנִסְעַ ('אוֹן עַר הָאט שוין חֲרָטָה גַּעֲהֵאט'), עַל אֵף שֶׁהִסְכִּים רַבִּי אַבָּא לְשַׁלֵּם לוֹ כַּאֲמוֹר סֵף עָצוֹם כְּזֶה, אֵף

קמד. ראה אודותיו לקמן בערכו.

קמה. כי אף אילו היו הדרכים כתיקונן, היה גם כן קשה להגיע עם סוס ועגלה ממרחק של מאה קילומטר, כל שכן כעת, כשהדרכים כה מקולקלות מחמת הגשם השוטף. (רל"י).

קמו. לשאלה עד כמה היו שלושה עשר רובל סך רב בעיתים ההם, משיב רל"י: באותם זמנים היו יכולים לחיות ברובל אחד משך חודש ימים.

ה'בְּעָלִי עֲגָלוֹת' שְׁעָמְדוּ שָׁם נִעְנֶוּ וְאָמְרוּ לוֹ: "אֲנַחְנוּ לֹא הִסְכַּמְנוּ כָּלֹל לְקַחְתּוֹ, אוֹלָם אַתָּה, שֶׁהִסְכַּמְתָּ לְדַבְּרֵיו - מַחֲיֵב אֶתָּה לְשִׁמּוֹר מוֹצֵא פֶיךָ וְלִנְסֵעַ עִמּוֹ לְבִרְסָלָב" (מִיר הָאֲבֵן נִישְׁט גֵּעוּוֹאֲלֵט זָאגֵן, אָבער דו הָאָסְט גֵּעֲזָאגֵט - זָאָלְסְט הָאָלְטֵן וואָרט, פֶּאָר!), וְהִכְרִיחוּהוּ עַד שֶׁלֹּא נִוְתָּרָה בִּידּוֹ בִּרְרָה, וַיֵּצֵא לְדֶרֶכּוֹ עִם רַבִּי אֲבָא וּבְנוֹ. נִסְיַעְתֶּם הִתְאַרְכָּה מִשָּׁךְ כָּל הַלַּיְלָה^{קמז}, וּבִבְקָר הַסְּפִיקוֹ לְהִגִּיעַ רַק עַד הָעִיר טַעֲפִלִּיק^{קמח} שֶׁהָיָא כְּשִׁלְשִׁים וַחֲמִשָּׁה קִילּוֹמֶטֶר מֵאוּמָאן (כְּשִׁלִּישׁ הַדֶּרֶךְ), כִּי הִנְסִיעָה הָיְתָה קִשָּׁה כָּאֲמֹר עַד מָאָד, מֵרַב הַגָּשָׁם הָעֵז וְהַרְפֵּשׁ הַמְּרַבָּה וְכוּ'^{קמט}. וְהִנֵּה בַּעַל הָעֲגָלָה הִתְעִיף כְּבֵר מָאָד מִן הַנְּסִיעָה, וְלֹא הִזְדַּרְזוּ עוֹד כָּלֹל, וְאִף הִתְעַכֵּב שָׁם בַּעִיר, כִּי הָיָה צְרִיךְ לִתֵּן מַעֲט מְנוּחָה לְסוֹסִים וּלְתֵן לָהֶם אֲכָל וּמִסְפּוֹא מֵאַחַר שֶׁהָיוּ יָגְעִים, וְרַבִּי אֲבָא רוֹאֶה שֶׁהִדְבָּר בְּכִי רָע, שֶׁכֵּן אַחֲרֵי שֶׁנִּסְעוּ לַיְלָה שָׁלֹם עָבְרוּ כָּאֲמֹר רַק כְּשִׁלִּישׁ מִהַדֶּרֶךְ; אִף לֹא אָמַר נֹאֵשׁ.

הַמְּשִׁיךְ בַּעַל הָעֲגָלָה בְּנִסְיַעְתּוֹ, וַיֵּצְאוּ מִטַּעֲפִלִּיק, וְלֵאחֲרֵי חֲצוֹת הַיּוֹם בִּשְׁעָה אַחַת אוֹ שְׁתֵּים - הִצְלִיחוּ לְהִגִּיעַ בְּקֶשֶׁי רַב רַק עַד הָעִיר הַיִּיִסִין^י, וְגַם שָׁם עָשָׂה ה' בַּעַל עֲגָלָה אֶת שְׁלוֹ וְנָתַן שׁוּב מִסְפּוֹא לְסוֹסִים, וְרַבִּי אֲבָא נִעְשָׂה כְּבֵר בְּדָאגָה עַד מָאָד, וַיֵּשֶׁב בַּעֲגָלָה בְּפָנִים זֹעֲפּוֹת, כִּי לֹא הָיְתָה עוֹד שׁוּם אֲפָשְׁרוּת בַּדֶּרֶךְ הַטָּבֵעַ לִסַּע אֶת שְׁאֲרִית הַדֶּרֶךְ וּלְהִגִּיעַ

קמז. ואז, אחרי הקיץ, הרי הלילות מתחילים להתארך. (רל"י).

קמח. דרך הנסיעה מאומאן לברסלב היא כך: אומאן, טעפליק, קיבליטש, הייסין, לאדיזין, ברסלב. (רל"י). [ראה כעין זה גם לעיל בחלק א' סימן תקצ"ה].

קמט. "אין בלאטע דער וואגן דרייט זיך נישט, די פערד גייען לאנגזאם; אין א בלאטע קענען די פערד גארנישט גיין!" - "בבוץ העגלה לא מסתובבת, הסוסים הולכים באיטיות; בבוץ הסוסים לא יכולים כלל ללכת!". (רל"י).

קנ. שהיא אך מעט יותר ממחצית הדרך מאומאן לברסלב, ועדיין צריכים לנסוע כשלושים וכמה קילומטר עד לקהילת ברסלב. (רל"י).

לקהלת ברסלב קדם יום טוב קנא (ס'איז נישט געווען בדרך הטבע אנקומען קיין ברסלב, איז רבי אבא זייער בדאגה'עט געווען, און געזעצן אזוי פארצארנט).

עם כל זה לא אמר רבי אבא נואש, והמשיך בנסיעה יחד עם בנו, והנה פאשר אף יצאו מהעיר הייסין, הרעים בעל העגלה בקולו על הסוסים ושאג: "נו, קינדערלעך, צום רבי'ן!" - "נו, ילדים, אל הרבי!" קנב - בדרך ה'בעלי עגלות' שמדברים תמיד אל הסוסים בתוך כדי נסיעתם. רבי אבא היה איש יהודי קדוש (רבי אבא איז געווען א איד, א הייליגער מענטש'), ונעשה לו אז נס ופלא, ותכף החלו הסוסים לרוץ ולפרח באויר (האבן אנגעהויבן די פערד צו פליען, געפלוין געפלוין אין די לופטן'), שלא בדרך הטבע כלל וכלל, ובאפן פזה שאין כלל בכחם של הסוסים מצד עצמם, והגיעו לקהלת ברסלב לעת ערב. אמנם היה זה בשעה שרבנו ואנשיו עמדו כבר בעצומה של תפלת המנחה של ערב ראש השנה, ומחמת כן לא היה ספק ויכלת ביד רבי אבא לגשת בערב ראש השנה אל רבנו הקדוש קנב ולהתראות עמו קני.

קנא. רבי אבא ובנו עמדו שם בשעה אחת או שתיים לערך, ותפילת המנחה של ערב ראש השנה אצל רבינו החלה לערך בשעה חמש אחר הצהריים, כי כן היה נהוג אצל רבינו, להתחיל להתפלל תפילה זו מוקדם מאוד ('מנחה האט זיך אנגעהויבן שטארק פרי'); ראה עוד בזה לעיל בחלק א' סימן קצ"ד. (רל"י).

קנב. כאמור לעיל שה'בעל עגלה' היה יהודי. (רל"י).

קנג. ראה לעיל בחלק א' סימן קצ"ג: "דרך ה'ווידוי דברים' לפני רבינו ז"ל בחיים חיותו היה נוהג לכלל רק בערב ראש השנה, ורק עד שנסע ללעמבערג, ובפרשת בלק שנת תקס"ח חזר רבינו הקדוש מלעמבערג, ומיני אז פסק רבינו מלנהוג בדרך הווידוי לפניו וכו', ואפילו בערב ראש השנה, כשנכנסו אנשי שלומנו אל רבינו - נכנסו רק עם קוויטלאך וכו'".

קנד. ומה שמובא במ"א שקיבל אז שלום מרבינו ז"ל עוד קודם מנחה - אין זה נכון. (רל"י).

וְהֵנָּה רַבִּי אֲבָא, אֵף שֶׁהָיָה עָנִי מְרֹד כְּאִמּוֹר לְעֵיל, הִשְׁתַּדֵּל וְקָנָה גְבִיעַ קִנָּה וּלְקָחוּ עִמּוֹ לְהֵבִיאוֹ בְּמִתְנָה לְרַבְּנוֹסִי, וּבִיעַת חֲשִׁבוֹן הַתְּשָׁלוּם עִם ה' בַּעַל עֲגָלָה' כִּנָּל, אֲזִי בְּתַמּוּרַת שְׁלֹשָׁה עָשָׂר הָרוּפֵל שֶׁהִבְטִיחַ, הִצְרֵךְ לָתֵת וּלְמַשְׁכֵּן אֶצֶל בַּעַל הָעֲגָלָה אֶת הַגְּבִיעַ שֶׁהִבִּיא בְּמִתְנָה לְרַבְּנוֹ [עַל מִנַּת שְׂמִימָכְרָהּ אַחֵר כֶּף], גַּם הָיָה נִצְרָךְ לְמַשְׁכֵּן אֶת אֶת ה' שְׁלִית וּתְפִלִּין' שָׁלוֹ וְאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ פָּדוּ זֹאת אַחֵר כֶּף קִנָּה.

וְהֵנָּה הַדֶּרֶךְ אֶצֶל רַבְּנוֹ הָיְתָה שֶׁבִּלְיָלָה הָרֵאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה עוֹרָךְ אֶת שְׁלַחְנוֹ הַקָּדוֹשׁ מֵאַחֵר מְאֹד בְּלִילָה, וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר אֶז שׁוֹם דְּבוּר כָּלָל וְכָלָל; וְהָיְתָה שׁוֹרָה אֶז יִרְאֶה גְדוּלָּה כָּל כֶּף עַל אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ, עַד שֶׁבִּישְׁכֶם בְּשִׁלְחָן רַבְּנוֹ הָיוּ יִרְאִים אֵף לְהָרִים רִאשֵׁיהֶם מְרַב פָּחַד וְיִרְאָת ה', וּמֵאִימַת יוֹם הַדִּין קִנָּה (רֹאה לַעֲלִיל חֶלֶק א סִימָן קצד). וּבְאֹתוֹ לֵיל רֵאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּאֶשֶׁר יֵשְׁבוּ אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּסִעוּדָה אֶצֶל שְׁלַחָן רַבְּנוֹ בְּפָחַד וּבִירְאָה גְדוּלָּה וְעִצּוּמָה כְּאִמּוֹר, פָּנָה רַבְּנוֹ הַקָּדוֹשׁ אֶל רַבִּי אֲבָא וְאָמַר לוֹ: "אֲבָא, דְּעִרְצִייל מִיר דִּיין נְסִיעָה, וְוַאס דוּ הָאָסֶט גְּעֵהָאט" - "אֲבָא, סִפֵּר לִי אֶת הַנְּסִיעָה שְׁלָךְ, מַה שֶׁהָיָה עִמָּךְ" קִנָּה. נִחְרַד

קנָה. ומה שמובא במ"א שהיה זה גביע מזהב - אין זה נכון. (רל"י).

קנָה. ראה 'ספר המידות' בערך 'יראה' אות ל"ו: "על ידי מתנה שנותנין לצדיקים זוכין ליראה"; שם בערך 'צדיק' חלק ב' אות כ': "אל יקשה לך למה להם לצדיקים ליהנות מאחרים כדי להנהיג את בני ביתם בעושר ובכבוד, מוטב שלא להנהיג ולא ליהנות מאחרים - אל יקשה לך, כי כל מה שיש תענוג והרחבה לצדיק - על ידי זה נתגדל נשמתו, ואז יש מנוחה לשכינת הקדוש ברוך הוא; ובכן אין לבוא בידים ריקניות".

קנָה. אמנם יצוין כי המובא כאן אודות הגביע זאת יודעים בוודאות, אמנם פרט זה שהיה נצרך גם למשכן את הטלית והתפילין שלו וכו', אינו בוודאות ('איז נִשְׁט זִיכָּעֶר'). (רל"י).

קנָה. "אֲזֵא מִין פָּחַד אִיז גְּעוֹנֵעוֹן, עֵס אִיז גְּעוֹנֵעוֹן גְּעוֹאֲלֵדִיג" - "כזה מין פחד היה, זה היה נורא". (רל"י).

קנָה. וזאת אף על פי שנהג רבינו לבלי לדבר כלל בליל ראש השנה שום דיבור, [ראה

רבי אבא והתירא מאד לנפשו, בפרט מאחר שמכר כאמור גם את הגביע שהביא לרבנו בעבור הנסיעה (ער איז געווארן געציטערט, א שרעק געציטערט זיך! געוואלד! בפרט ער האט דאך פארקויפט דעם רבינ'ס בעכער אויף), ונענה רבנו ואמר לו: "אבא, שרעק זיך נישט, דערצייל, דערצייל!" - "אבא, אל תפחד, ספר, ספר!". ספר רבי אבא את כל סדר נסיעתו, והפטיר באמרו: "איך האב געפירט א בעכער צום רבין, האב איך איהם אויך אוועקגעגעבן פאר די דרייצן רובל" - "הבאתי בנסיעתי זו גביע לרבנו, ואף גם אותו נצרכתי לתן לה' בעל עגלה בעבור השלשה עשר רובל".

אז נענה רבנו ואמרס: "איבער מיין בעכער וועל איך איהם (דעם 'בעל דבר', דעם סמ"ך מ"ם) ארויסנעמען די ציין מיט די אויגן; נו, דו אבא אויף דער וועלט איז שוין נישט פדאי, און דו שמואל - נאדיר אביסל יוך!" - "בעבור הגביע שלי אוציא לו (לה' בעל דבר) - הס"מ) את השנים ואת העינים; נו, אתה אבא בעולם הזה פכר לא פדאי"סא - ופנה לרבי שמואל בנו שנסע עמו כאמור, ואמר: "ואתה שמואל - קח לך מעט מרק!"סב.

'שיחות הר"ן' בסימן כ"א: "בראש השנה ביום הראשון צריכין למעט בדיבור מאוד מאוד. ואמר שאדם גדול צריך לדקדק בזה ביותר, ועל כן הוא אינו אומר ביום הראשון אפלו הפייט, רק מה שישד רבי אליעזר הקליר, אבל שאר הפייט - אינו אומר, מחמת שאדם גדול צריך לדקדק אז ביותר לבלי לדבר שום דיבור שאינו מוכרח". (רל"י).

קס. רבינו לא אמר לו אז "עם מה אודה לך?" (מיט וואס זאל איך דיר אפדאנקען?) כמו שנכתב במ"א, אלא כמסופר כאן. (רל"י).

קסא. "דאס מיינט: וואס, איך וועל דיר געבן אביסל? דו דארפסט דאך שוין באלד נסתלק ווערן!" - "כוונת הדברים: מה, אתן לך קצת? הרי צריך הינך כבר תיכף להסתלק!". (רל"י).

קסב. בלשון אשכנז קורין למרק 'וה"ך', וידוע ששם זה הוא שם המפתח לפרנסה, ואפשר

אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁבוּ רַבִּי אָבָא וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בְּנוֹ לְבֵיתָם, וְתָכַף לְאַחַר יְמֵי חַג הַסְּכוּתֹת^{סס} נִסְתַּלַּק רַבִּי אָבָא וְהֵלֵךְ לְעוֹלָמוֹ, וּבְנוֹ רַבִּי שְׁמוּאֵל הִתְעַשֵּׂר מְאֹד בַּעֲשִׂירוֹת מְפֻלָּגָת^{סס}, וּמִמֶּנּוּ יָרַשׁ בְּנוֹ הַנָּגִיד רַבִּי אָבָא'לֶּע מִטְּשַׁעְהָרִין, תַּלְמִיד מוֹהֲרַנְ"ת הַמְּפָרָס^{סס}, אֶת עֲשִׂירוֹתוֹ הַגְּדוֹלָה^{סס}:

(סיפרה רבי אברהם ב"ר נחמן)

לרמז שעל כן נתן לו רבינו מרק דייקא; וראה בספר 'מדרש פליאה' (לר' יצחק משעדליץ) ששמע מהרב מאפטא לאכול מרק בליל פסח כי הוא "ליל שימורים", "ובאשכנז קורין למרק 'יוה'ר", ושם זה הוא שמירה לכל השנה".

קסג. "עַר אִיז נַפְטָר גֶּעוּוֹאָרֵן בַּאֲלֵד נֶאָף סְכוּת; צוּ נֶאָף סְכוּת צוּ אִינְמִיטֵן ווִינְטֶער? דָּאס הֵיִיסְט אַלץ 'בַּאֲלֵד'!" - "הוא נפטר תיכף אחרי סוכות; בין שהיה זה לאחר ימי חג הסוכות ממש, או באמצע אותו חורף - כל זה נקרא שנפטר תיכף אחרי סוכות". (רל"י).

קסד. "כאשר הבעטלער'ס באו לברך אחר החתונה (ראה סיפורי מעשיות מעשה יג), במה הם בירכו את הזוג? בממון? לא: שתהיה חירש כמוני, ועיוור כמו שאני עיוור, שתהיה כבד פה כמו שאני כבד פה - כאלו מתנות הוא מברך, חירש ועיוור ואילם - אלו הן מתנותיו, זה מה שצדיקים מברכים את הזולת; אלא שפעם יש אשר יכול הוא לברך גם בברכה גשמית, כמו בסיפור כאן, שרבינו נתן לרבי שמואל מעט מרק - והוא נהיה לגביר ומיליונר גדול, כאלו דברים היו גם כן אצל רבינו לפעמים; אמנם על פי רוב נותן הוא רוחניות, אלו הן המתנות שלו" - "אז די בעטלער'ס זענען געקומען בענטשן די קינדער נאך די חתנה, מיט וואס האבן זיי געבענטשט? מיט געלט? ניין: דו זאלסט זיין טויב אזוי ווי מיר, און בלינד אזוי ווי איך בין בלינד, זאלסט זיין א כבד פה אזוי ווי איך בין א כבד פה - אזעלכע מתנות בענטשט ער, טויב און בלינד און שטום - דאס איז זיינע מתנות, דאס איז וואס צדיקים בענטשן יענעם; נאר אמאל קען ער יענעם בענטשן אויכעט [מיט גשמיות], דער רבי האט געגעבן פאר רבי שמואל'ן אביסעלע יויף - און ער איז געווארן א גביר און א גרויסער מיליאנער, דאס איז אויף געווען ביים רבי'ן אמאל; אבער על פי רוב גיט ער רוחניות, דאס איז זיינע מתנות". (רל"י).

קסה. ראה להלן בערכו.

קסו. "אה, עס איז געווען א רבי מיט חסידים, נו!..." - "אה, היה רבי עם חסידים, נו!..."

(עי' ליקוטי תנינא סי' ה). (רל"י).

קצת עבודות מאנ"ש בצל הקבוץ הקדוש

ב

בערב ראש השנה, ביציאה מבית ציון רבנו הקדוש היו מתאספים יחדיו אגדות אגדות ('בינטלעך') של אנשים מאנשי שלומנו, ומדברים ביניהם דבורים קדושים (בעת ששאר אנשי שלומנו עדין שפכו לבם בציון הקדוש).

פעם ארע שהנגיד רבי אבאלע היה עובר מחבורה לחבורה להקשיב ולשמע דבוריהם, וראה שכלם מדברים רק מרבנו ומדבורי התכלית ועבודת ה'סז, ונענה ואמר אז כך: "אואו עס שטייען צווי מענטשן פון אוינזערע לייט און רעדן - דארף דער דריטער מיטנעמען טינט מיט א פען, שטיין און אויסהערן און פארשייבן, ווארום אלע רעדן נאר פונעם רבי'ן, נאר פונעם תכלית" - "היכן שעומדים שני אנשים מאנשי שלומנו ומדברים יחד, צריך השלישי לקח עמו דיו ועט, לעמוד ולשמע ולרשם את היוצא מפיהם, כי כלם מדברים רק מרבנו, רק מהתכלית"סח: (שיח שרפי קודש בערך 'רבי אבאלע מטשעהרין')

קסז. "דאס רעדן פון דעם רבי'ן ארויסגייענדיג פונעם רבי'נס ציון ערב ראש השנה איז געווען 'אזא מין'! (- לשון הפלגה), יעדער איינער וואס איז ארויס פון דעם רבי'נס ציון האט געכאפט נאך איינעם און אנגעהויבן רעדן פון דעם רבי'ן! ווער עס איז ארויסגעגאנגען פון רבי'נס ציון - אה אה!" - "הדיבורים מרבינו תוך כדי היציאה מהציון של רבינו ערב ראש השנה היתה בכזה מין (-בלשון הפלגה)! כל אחד שיצא מהציון של רבינו תפס עוד אחד והתחיל לדבר עימו מרבינו! מי שרק יצא מרבינו - אה אה!". (רל"י).

קסח. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מיום ד' וארא תר"ד: "ואל תתעכב בטולטשין עוד כלל,

ג

חֲתָנוּ שֶׁל רַבִּי נַחֲמָן טוֹלֵטְשִׁינֶער, הֵלֵא הוּא רַבִּי יוֹדֵל בֶּן רַבִּי יִצְחָק בֶּער
מֵטֶעפֿליקס, הָיָה מְשׁוֹרֵר וּבֶעֱל מְנַגֵּן, וְהָיְתָה דְרָכּוֹ לְסַפֵּר וּלְדַמֵּר:
"אֵיךְ פִּלְעָג דָּעם שְׂווער אונטֶער־הַעֲלָפֶן, אֵיךְ בֵּין גַּעשְׂטאַנען אֵין דֶּער
יוֹגֵגֵד בֵּיים שְׂווער" - "הָיִיתִי מְסִיעַ בְּיַד חוֹתָנִי, בְּצַעֲרוֹתַי הָיִיתִי עוֹמֵד
לְצַד חוֹתָנִי", וְהָיָה מְסַפֵּר בְּאִיזוֹ הַתְּלַהּבוֹת הָיָה חוֹתָנוּ רַבִּי נַחֲמָן מִתְּפִלָּל:
"וְעַתָּה דֶּער שְׂווער אִיז גַּעשְׂטאַנען בֵּיי דָּעם עַמּוּד, הָאָט עַר אַזוֹי גַּעקאַכְט
אַזוֹי ווִי אַ לָאקאַמאַטִיף קאַכְט, אַזוֹי הָאָט דֶּער שְׂווער גַּעקאַכְט, עַס
הָאָט גַּעקאַכְט אַ פִּייעֶר אֵין אִים!" - "בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה עוֹבֵר לְפָנַי הַתְּכָה,
הָיָה חוֹתָנִי בּוֹעֵר כָּל כָּךְ כִּמוֹ לָאקאַמאַטִיף רוֹתֵחַ - (הוּא קָטַר הֶרֶכְבֶּת,
שֶׁם רוֹתֵחַ דוֹד הַמְּנִיעַ אֶת הֶרֶכְבֶּת בְּחֶמוֹ הַעֲצוּם), כָּךְ הָיָה חוֹתָנִי בּוֹעֵר,
אֵשׁ הָיְתָה בּוֹעֶרֶת בּוֹ!"

וְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ הָיוּ אוֹמְרִים בְּשִׁבְחוֹ, שֶׁזָּכָה רַבִּי נַחֲמָן לְהַתְּפִלָּל בְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה בְּכִזּוֹ הַתְּלַהּבוֹת וּבְהַשְׁתַּפְּכוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהָיָה בּוֹעֵר כְּאוֹתוֹ
דוֹד מְבַעֲבֵעַ, מְשׁוּם שֶׁכָּל סִפְרֵי ה' לְקוּטֵי הַלְכוֹת' הָיוּ חֲדוּרִים בּוֹ בְּמַחוֹ
וּבְדַעְתּוֹ - "אַז דֶּער גַּאנְצֶער 'לְקוּטֵי הַלְכוֹת' דַּאווענֶט אֵין אֵיהֶם, הָאָט
עַר גַּעקאַכְט ווִי אַ קַעסֵל": (שיח שרפי קודש בערך 'רבי נחמן טולטשינער')

ותבלה ימין בתורה, כי זאת נחמתנו בעניינו וכו', ובשיחה עם אנשי שלומינו חברים ידידים
שיחיו, שרוב דיבורם הוא מהתכלית הנצחית, ובדברי תורתו הקדושה, ולשמח נפשנו בכל
עת. שמע בני לדברי, למען ייטב לך בזה ובבא לנצח".

קסט. רבי יצחק בער היה תלמיד מוהרנ"ת, רבי יודל בנו היה גר בבאברניץ, והיה חתנו
המבוגר של רבי נחמן טולטשינער. רבי לוי יצחק הכירו היטב, שכן הוא הגיע בכל שנה
מעירו באברניץ לאומאן על ראש השנה. (רל"ו).

ד

סִפֵּר רַבִּי נֹתָן בִּיטְלָמָאכְעֶרְקָא שְׁבִהִיתוּ יְלָד קָטָן בָּא עִם אָבִיו רַבִּי פִּנְחָס יְהוֹשֻׁעַ^{קעא} לְאוּמָאן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וַיֵּשֶׁב בְּלִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּקִלּוּז סֻמוּךְ לְאָבִיו, וַכֹּאשֶׁר שָׁמַע אֶת רַבִּי נַחֲמָן טוּלְטְשִׁינֶער פּוֹתַח בְּשֹׁאֲגַת אָרִי לֹמֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה אֶת הַקַּאפִּיטֵל "לְדוֹד מְזֻמּוֹר" הַנֶּאֱמָר אֲזַקֵּב - נִפְל מֵהַסֶּפֶסֶל לָאָרֶץ, מַגְדֵּל הַפֶּחַד שֶׁנִּפְל עָלָיו:

(שיח שרפי קודש בערך 'רבי נחמן טולטשינער')

ה

נוֹדַע שֶׁהָרַב מְטַשְׁעֶהֲרִין הָיָה נוֹסֵעַ וּבָא מְדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהַתְקַבֵּץ יַחַד לְאוּמָאן עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַקְּדוּשִׁים (וְכֵן אַחֲרָיו הָרַב רַבִּי חַיִּים רַב דְּקֵהֶלֶת קוֹדֶשׁ בְּרֶסֶלַב), וְהָיָה נוֹסֵעַ מַעֲרִירוֹ יַחַד עִם שְׂאָר אַנְשֵׁי שְׁלֹמֹנוֹ, כִּי הָיוּ נוֹסָעִים בְּצוּתָא: (שיח שרפי קודש בערך 'רבי נחמן הרב מטשעהרין')

ו

פַּעַם הָיָה מַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ הַנְּסִיעָה שֶׁנִּסְעוּ כָּאֱמֹר אַנְשֵׁי טַשְׁעֶהֲרִין בְּצוּתָא לְאוּמָאן עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁחֲפָצוֹ אֲזַ אַנְשֵׁי שְׁלֹמֹנוֹ לְכַבֵּד אֶת הָרַב כְּפִי הַכְּבוֹד הָרְאוּי לוֹ, וְלֹא הִנִּיחַ לָהֶם לַעֲשׂוֹת זֹאת, בְּאֵמֹר לָהֶם בְּחֵן דְּקִדְשָׁה

קע. המכונה 'דער אלטער רבי נתן' ('רבי נתן הזקן'), ולימים היה חתן רבי נחמן טולטשינער, ראה אודותיו בערכו.

קעא. רבי פנחס יהושע ב"ר יצחק אייזיק יוסף סופר תלמיד מוהרנ"ת, ראה אודותיו בערכו.

קעב. באומאן לא היו אומרים זאת פסוק בפסוק כנהוג כאן בארץ ישראל. (רל"י).

ובצחות^ע: "דאס רבנות האב איך איבער געלאזט אין טשעהרין, איך האב דעם 'רב' נישט מיטגענומען מיט זיך" - "את הרבנות השארתי בטשעהרין, את הרב' לא הבאתי עמי", כאומר שבא לאומאן כאיש פשוט, ללא גנוני רבנות, כי רצה להיות בראש השנה של רבנו' לא כרב, רק בשנה לכלל אנשי שלומנו הפשוטים^ע - ('איך בין נישט קיין רב, איך בין גלייך מיט אלע מענטשן'): (שיח שרפי קודש בערך 'רבי נחמן הרב מטשעהרין')

קעג. ישנם רבים שנוהגים לומר מילי דבדיותא, ואומרים שרבינו ציווה על זה (עיינ' ליקוטי עצות' ערך 'שמחה' אות כט; 'חיי מוהר"ן' סימן תקצג). אמנם מי שלא ראה את הנהגת אנשי שלומינו בזה - לא ראה איזה חן היה אצלם בזה! היה לזה 'חן'!, וכמו מה שאמר הרב מטשעהרין לאנשי שלומינו: "דאס רבנות האב איך איבער געלאזט אין טשעהרין, איך האב דעם 'רב' נישט מיט גענומען מיט זיך" - "את הרבנות השארתי בטשעהרין, את הרב' לא הבאתי עמי", שהגם שזה אכן נכלל בכלל דברי צחות ובדיות הדעת, אבל לא אמר זאת 'סתם', אלא ברצינות וב'חן' כנ"ל - ('דאס איז 'ווערטער', אז ער האט געזאגט - האט ער געזאגט, נישט סתם געזאגט!); וראה עוד לעיל בחלק א' סימן תק"ס, ובחלק ג' סימן קצ"א. (רל"י).

קעד. "ווען ער איז געווען אין אומאן האט זיך זיין 'רב' גארנישט ארויסגעוויזן, איך בין נישט קיין רב, גארנישט. און צו איבערלאזן דעם 'רב' דארף מען האבן א כוח, דאס נישט מיטגעמען מיט זיך, סע נעמט זיך מיט" - "כשהרב מטשעהרין היה באומאן לא היתה ניכרת הרבנות' שלו כלפי חוץ, אני אינני 'רב', כלל לא. ולהשאיר את הרב' ולבלי ליקח זאת עימו צריכים כוח, כי הרבנות נלקחת ומגיעה עימו מעצמה". וכל זה היה גם מחמת הזהירות של "אל תתהדר לפני מלך" שהזכיר רבינו בליקוטי קמא סימן כ' (שנאמר בראש השנה תקס"ה) על מאמר ספרא דצניעותא, עיין שם בפירוש רבינו על התיבות "אורחא מלייא דלא אתחזיאי" שצריך להקטין את עצמו, ועל פי זה היו אנשי שלומנו מדגישים את האמור שם "לא אתחזיא", לבלי להראות [ולתבלט] כלפי חוץ ('ראש השנה דארף מען זיך גיט אנזעהן'); ובזמננו ראינו את הרב מרדכי סאקאלאבער שהיה מורה צדק לעדתו בעירו סוקולוב, וכאשר ראה ופגש את ציבור אנשי שלומנו המתקבצים שמח עד מאוד ולא יכול היה להתאפק, עד שהיה מרקד מחמת שמחה, והתנהג אז בכל משך ימי ראש השנה כאדם פשוט בתכלית, בלי שום גינוני כבוד וכדומה כיאה לרב חשוב כמותו, ושמחתו יחד עם פשיטותו היתה בקיבוץ לשם דבר, עד שכולם השתוממו לנוכח רוב הנהגתו בפשיטות, כאינם מאמינים: "דאס איז דער סאקאלובער רב?" - "הזהו רב העיר סוקולוב?". הנהגה זו נראתה גם אצל עובדי השם הגדולים שבין אנשי שלומנו, אשר משך כל ימות

שָׁמַע רַבִּי לִוִּי יִצְחָק מִכַּמָּה וּכַמָּה אַנְשִׁים שֶׁהִפִּירוּ אֶת הָרֵב מִטְשָׁעֵהֶרִין^{קע}
וְרָאוּ אֶת סֵדֶר הַנְּהַגָתוֹ בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהִתָּה כָּל הַנְּהַגָתוֹ
בְּמִדָּה מִפְּלֶגֶת שֶׁל הַצֵּנֶע לָכֵת.

גַּם הָיוּ מִסְפָּרִים מִסֵּדֶר הַנְּהַגַת הָרֵב, שֶׁהִתָּה דִּרְכוֹ לַעֲבוֹר בְּבֵית מִדְרָשְׁנוּ
בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה קֹדֶם תְּפִילַת הַמְּנַחָה בֵּין אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁנֶּאֱסָפוּ
וְנִתְקַבְּצוּ בְּהַקְבֻיץ הַקָּדוֹשׁ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה^{קע}, וְהָיָה מִתְבּוֹנֵן בְּכָל אֶחָד
וְאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ^{קע}, וְהָיָה אוֹמֵר עַל דֶּרֶךְ הַנְּהַגָתוֹ זֶה: "דָּאס אִיז רֵאִית
פְּנֵי הַצִּדִּיק" - "זוֹ הִיא רֵאִית פְּנֵי הַצִּדִּיק"^{קע}, וְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הָיוּ מַפְּרִימִים

השנה היו מתפללים בכוחות ובצערות, אמנם בראש השנה לא ניכרו כל כך ולא התהדרו בעבודתם, בבחינת "אל תתהדר לפני מלך", והתפללו עם כל הקהל יחדיו בהתעוררות ובנעימות; ותיכף עם סיום החג, בתפילת מעריב של מוצאי ראש השנה - כבר שמעו אותם שוב היטב היטב. ראה עוד לעיל חלק ב' סימן תשט"ו. (רל"י).

קעה. אני הרי התקרבותי בשנת תרע"ד, עשרים שנה לאחר הסתלקות ופטירת הרב שהיתה בשנת תרנ"ד, וכשהייתי בטשעהרין כל תושבי העיר עוד הכירוהו היטב, וכן באומאן היו כולם עדיין מכירים אותו. (רל"י).

קעו. ראה לשון רבי אברהם ב"ר נחמן בקונטרס 'ימי התלאות' (מועתק לעיל ח"א סימן ריט): "דרכנו תמיד להתאסף באומאן בימי ראש השנה הקדושים, להתפלל על ציון אדוננו מורנו ורבינו בערב ראש השנה, ולהתפלל יחד בימי ראש השנה הקדושים במדרשו הקדוש".

קעז. "עַר אִיז גֶּעוֹוֶען אַ גֶּעוואלדיגער מַענטש, עַר הָאט גֶּעֵהאַט אַ גֶּעוואלדיגע אַהֲבָה צו אוֹנְזֶערע לֵיט. אַזאַ מַענטש - עַר אִיז אַרומגעגאַנגען פֿאַר מִנְחָה, עַר הָאט יַעֲדֵן אֵינגעם אַנגעקוקט, דָּאס אִיז 'רֵאִית פְּנֵי הַצִּדִּיק!' - אַן עֲבוּדָה!" - "הוא היה אדם נורא בגדלותו, היתה לו אהבה עצומה לאנשי שלומנו. כזה אדם - הוא הסתובב לפני מנחה, הביט בכל אחד, [והיה אומר]: זו היא ראיית פני הצדיק! - איזו עבודה!". (רל"י).

קעה. דהיינו המבואר בליקוטי קמא סימן ד'; וראה בפירושו של הרב בספר 'פרפראות לחכמה' שם (ליקוטי קמא סי' ד אות כד): "התיקונים שנעשין על ידי הסתכלות פני הצדיק, עיין בסימן קצ"ב שבכל ספר וספר נמצא דמות דיוקנו ואור פניו של זה הצדיק והחכם

את דרך הנהגתו זו, יודעים כבר שלפני תפילת המנחה יהלך ויסובב הרב
כאמור: (שיח שרפי קודש בערך 'רבי נחמן הרב מטשעהרין')

ח

גם ספר רבי חנא פארבער מלאדיז'ין קעט לרבי בירך רובינזאהן^{קפ}, שזוכר
שביל יום הכפורים התפלל בטשעהרין עם אנשי שלומנו, והיה
הרב מטשעהרין נעור בבית המדרש כל הלילה, והבחין רבי חנא איך
שבאמצע הלילה, כשאלו שנשארו שם ישנו על קרקע בית המדרש^{קפא},
סבב הרב ביניהם והביט בפני כל אחד מהישנים:
(שיח שרפי קודש בערך 'רבי נחמן הרב מטשעהרין')

שחידש אלו הדיבורים שבזה הספר, ועיין בסימן קנ"ג, מבואר שם שהתלמיד כשזוכה הוא
מקבל אור הפנים של הרב ממש וכו', ועיין סימן ר"ל; ושם בפירושו על ליקוטי תנינא
סימן ה' אות כ"ו, אודות תיקון החמישה חושים שבמוח, המבואר בפנים התורה שם שהוא
נעשה גם עכשיו: "גם חוש הראייה נתתן עכשיו, על ידי שמסתכלין על ציונו הקדוש,
ועל כלל הקיבוץ הקדוש המתאספין ומתקבצין אליו, והכל בכוחו וזכותו הקדושה ז"ל,
ובכל אחד מהקיבוץ בוודאי יש איזה בחינת הארה ונקודה הקדושה מה שקיבל על ידי
התקרבותו אליו ז"ל ועל ידי שנכלל גם כן בהקיבוץ הקדוש הזה, נמצא שזה גם כן בכלל
'והיו עיניך רואות את מוריי' (ישעיה ל כ), בפרט שכבר מבואר בדבריו ז"ל בליקוטי
הראשון בסימן קצ"ב ובסימן ר"ל שעל ידי שמקבל חכמת רבו ודברי אמת שלו, על ידי
זה הוא מקבל בחינת פניו, וראה גם בסימן קנ"ג מענין קבלת פני תלמיד חכם, שתלמיד
הגון כראוי זוכה לקבל פני הרב, היינו שיתראה בתוכו פני הרב וכו'".
קעט. רבי יואל חנא פארבער מלאדיז'ין זכה להיות משך שלושים וארבעה 'ראשי שנה'
באומאן, ואחר כך היגר לארצות הברית, שם הכירו רבי ביירך. ראה עוד אודותיו להלן
בערכו.

קפ. ראה אודותיו להלן בערכו.

קפא. ראה מרדכי (סימן תשכה) והגהות מיימוניות (שם), ובטור 'אורח חיים' סימן תרי"ט
כתב: "נהגו ללון בבית הכנסת, ואומרים שירות ותשבחות כל הלילה".

ט

עוד ספרו אלו האנשים הנ"ל שהכירוהו לרבי לוי יצחק כי בראש השנה היה עומד על רגליו כל עת התפלה מבלי להתישב על הספסל כלל באמצע, (אף על פי שהיה איש בריא ובעל גוף קפב) ופניו היו פונות אף ורק לקיר הקלויז ולא היה מסובב את פניו לצבור, וכשפעם סובב את פניו לצבור, ראו איך שפניו היו פני להבים עד להבהיל ושפוכים בדמעות (דאס פנים האט געברענט אזוי ווי א פייער, פארגאסן מיט טרערן):

(שיח שרפי קודש בערך רבי נחמן הרב מטשעהרין)

י

הרב מטשעהרין היה מאריך מאד בתפלתו, ובבקר ראש השנה היה מתחיל להתפלל בזמן המקדש, אף גם הוא נזהר בזה, להתחבר יחד עם הצבור בעת הגיעם לתפלת הלחש; ואף הנהגתו זו, להתחיל להתפלל מקדש, עשה בהצנע לכת בזה עד שהצבור כלל לא ידע מהנהגתו:

(שיח שרפי קודש בערך רבי נחמן הרב מטשעהרין)

יא

פעם בערב ראש השנה קנה רבי יחזקאל העשיל הלוי גרשינוב את הקריאה של 'לוי' קפג, אולם למחרת בעת הקריאה צוה להגבאי לכבד בעליה זו את רבי נחמן טולטשינער, שהיה גם הוא לוי פידוע.

קפב. ראה טור אורח חיים סימן תריט לענין יום כיפור: עוד נהגו אנשי מעשה באשכנז שעומדים על רגליהן כל הלילה וכל היום.

קפג. באומאן היה הנוהג בימי ראש השנה וכן ביום הכיפורים שהיה רק 'בית' אחד

לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּשֶׁבָּא רַבִּי יִחְזַקְאֵל הָעֲשִׂיל לְרַבִּי נַחֲמָן טוֹלֵטְשִׁינְעֵר
עַל מִנַּת לְפָרֵעַ אֶת דְּמֵי הָעֲלִיָּה, אָמַר לוֹ רַבִּי נַחֲמָן טוֹלֵטְשִׁינְעֵר
בְּקִפְיָדָא שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כֶּךָ פַּעַם נּוֹסֶפֶת, בְּהַפְטִירוֹ: "מָעַר זְאֵלְסְטוּ דָּאס
נִישְׁט טָאן! דוּ הָאסְט גֶּעֻקְוִיפֶט? זֵיי עוֹלָה לְתוֹרָה!" - "שׁוּב אֶל תַּעֲשֶׂה
כְּזֹאת! קִנִּיתָ עָלֶיָּה? עָלָה אֶתָּה בְּעֶצְמְךָ לְתוֹרָה!" ; כִּי לֹא סָבְלוּ אֶצֶל אֲנָשֵׁי
שְׁלוֹמֵנוּ אֶת עֲנִינֵי הַכְּבוֹדִים וְגִנוּנֵי הַכְּבוֹד קפד:

(שיח שרפי קודש בערך 'רבי נחמן טולטשינער')

יב

הָרַב רַבִּי זְלַמֵּן מְמַעְדּוֹעֵדִיוֹקֶע תְּלַמִּיד מוֹהֲרַנִּ"ת הָיָה גָּאוֹן גָּדוֹל, וְאֲנָשֵׁי
שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהִפְרִוּהוּ הֵיטֵב סִפְרוּ אוֹדוֹת דֶּרֶךְ הַנְּהָגָתוֹ בְּעֶרֶב רֹאשׁ

לקריאת התורה, ולא היו מוכרים את העליות בשעת התפילה, רק בערב ראש השנה היו
הולכים שני גבאים ממונים של הקלויז וסובבים לגבות מעות מכלל אנשי שלומנו לצורך
הוצאות החזקת בית המדרש, וכאשר היו מבין אנשי שלומנו כאלה שהיו נותנים איזה סך
נאה, היו אומרים שזה הם נותנים עבור עלייה פלונית, וכך היו נמכרות כל העליות כבר
בערב ראש השנה, ועל כן אפילו הרב מטשעהרין לא היה מקבל עלייה לתורה בראש
השנה, כי הוא לא היה קונה עלייה מעצמו. (רל"י).

קפד. וגם בזמננו באומאן, היו אנשי שלומנו אפילו הגדולים במעלה מתנהגים בפשיטות
ובביטול היישות לגמרי, עד שהיה קשה להכיר בגדולתם לרוב הענווה והביטול שהיה להם,
ואפילו עלייה לתורה וכו' לא קיבלו, ולא היו מכבדים אותם בשום כיבודים, אפילו אותם
החשובים שבין אנשי שלומנו כרבי אברהם ב"ר נחמן ורבי געצ'י ורבי שמשון וכו' וכו', רק
כל מי שקנה עלייה - עלה הוא בעצמו לתורה, ומחמת שהם היו עניים וכו' לא קנו עלייה.
פעם בחג השבועות קנה אחד מאנשי שלומנו בבית מדרשנו בירושלים את העלייה של
'עשרת הדברות', ונתנה וכיבדה להרב רבי אלחנן ספקטור, וכשקראו לו לעלות לתורה לא
אבה רבי אלחנן בשום פנים ואופן לעלות, והשתמם באמרו שאין בו כוח וכיוצא בזה, והיה
צריך זה הקונה לעלות לתורה בעצמו. אחר כך כשתמה בפניו הקונה על כך, השיב לו רבי
אלחנן: "איך האב דיר גע'הייסן קויפן? איך וועל וועלן - וועל איך קויפן אליין, און אז נישט
- דארף איך נישט" - "וכי צויתך לקנות? כשארצה עלייה - אקנה לבד, וכשאיני קונה
- אינני צריך". (רל"י).

השנה, שטרם הליכתו לציון רבנו הקדוש כמנהג, היה פונה לאיזה חדר בצד הקלויז ומסיים שם תחלה את פרוש ה"ש"ך, ורק אחרי כן עלה לציון רבנו הקדוש לעסק בעבודת היום.

פעם כאשר שאלוהו על כך, הטעים זאת באמרו: "צום רבי'ן דארף מען קומען מיט וואס מער, און איך וויל ברענגען צום רבי'ן נאך עפעס!" - "לרבנו צריכים לבוא עם מה שיותר, ואני רוצה להביא לרבנו עוד משהו!".

ובפעם אחרת הטעים את מנהגו זה באמרו: "אז מען גייט צום רבי'ן, דארף מען דאך קענען עפעס זיין 'שלם עם ה' אלקיו'" - "כאשר הולכים לרבנו, צריכים הרי להיות על כל פנים קצת 'שלם עם ה' אלקיו' (מ"א יא ד ושם טו ג); והוא על פי המבאר בלקוטי קמא סימן ס"ב, שעל ידי למוד הפוסקים זוכה לך ש'לבו שלם עם ה' אלקיו, עין שם קפה: (רל"י שמע כל זאת מכמה אנשים שהכירוהו)

קפה. ראה ב'חיי מוהר"ן סימן רצ"ג: "שמעתי שפעם אחת אמר וכו', אין אתם צריכים כי אם לתת אבנים וסיד, ואני בונה מהם בניינים נפלאים ונוראים וכו' - "איר דארפט נאר צו טראגן שטיינער און וואפנע, און איך באווע דער פון בניינים וכו'", עיין שם; "מיר קענען נישט בויען קיין בנינים, בנינים בויעט טאקע דער צדיק, אבער מיר דארפן צוגרייטן וואפנע מיט ציגל; דאס איז אלץ כוחות צו ווייזן אז דער צדיק וויל: גיט מיר וואס מער! גיט מיר וואפנע מיט ציגל - און איך וועל שוין בויען בנינים, כאטש בויען - בויעט ער, ער איז דאך א רחמן פאר אלע אידן, אבער דער וואס האט טאקע מער חלק - דער איז אודאי מער - נעמט ער מער!" - "אנו לא יכולים לבנות בניינים, בניינים אכן בונה הצדיק, אבל אנו צריכים להכין אבנים וסיד; זה הכל כוחות להראות שהצדיק רוצה: תנו לי מה שיותר! תנו לי אבנים וסיד - ואני כבר אבנה בניינים, הגם שלבנות - בונה הוא, והוא הרי רחמן לכל היהודים, אבל זה שיש לו אכן יותר חלק בדבר - הוא בוודאי יותר - ולוקח הוא יותר!".

"עס שטייט טאקע אין חיי מוהר"ן, דער רבי האט זיך באנוצט פאר עפעס א זאך, א השגה האט ער משיג גענוען, דורך אן עבודה פון זיינער א מענטשן, רבי חיים שרה"ס - האט ער

יג

הָיָה מְשָׁכִיל אֶחָד בְּאוּמָאן שֶׁנִּכְנַס פַּעַם בְּעֶצֶם יוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְבֵית
מִדְרָשָׁנוּ בְּעֶבְרוֹ שָׁם בְּדֶרֶךְ הַלּוּכֹ, וְהִתְרַגֵּשׁ עַד מְאֹד מִגְדֹּל
הַתְּעוֹרְרוֹת הַלֵּב שֶׁל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּכִיּוֹת עֲצוּמוֹת וּבְהַשְׁתַּפְּכוֹת הַנֶּפֶשׁ כִּפִּי.

אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִפֵּר זֹאת אוֹתוֹ אָדָם לְרַבִּי לִוִּי יִצְחָק, וְאָמַר לוֹ: "אֵיךְ
בֵּין דּוֹרְכָּעֲגָאֲנָעֵן דּוֹרְךְ אֵיךְ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בֵּין אֵיךְ
אַרְיִינְגֶּעֲגָאֲנָעֵן, הָאָט מָעַן גֶּעֱהָאָלְטֵן בֵּי אֵיךְ 'לֵאל עוֹרְךְ דִּין', וְוַאס זָאל
אֵיךְ אֵיךְ זָאגֵן, דִּי מַעֲנִטְשֵׁן הָאָבֶן גֶּעוֹוִינֵט? דִּי ווענט הָאָבֶן גֶּעוֹוִינֵט!"

משיג געווען די השגה! האט דער רבי געזאגט: א חדוש וואס דער בעל שם [האט משיג
געווען אזוי פיל]? ער האט געהאט אזא חבריא, אזעלכע 'שישים גבורים'! זעהען מיר דאך
ארויס, אז מיט אלעס דארף מען זיך מקשר זיין צום צדיק, און דער צדיק וויל ווייטער פון
יעדן איינעם, מען זאל אים עפעס געבן, גיב מיר עפעס! גיב מיר וואפענע - איך וועל שוין
בויען דערפון בנינים! - "כתוב באמת בחיי מוהר"ן (סימן שלו; לעיל חלק ג סימן תתצח)
שרבינו השתמש לאיזה עניין, השגה שהשיג, על ידי עבודה של אחד מאנשיו, ר' חיים
שרה'ס - הוא השיג את ההשגה! או אז אמר רבינו: וכי זהו חידוש מה שהבעל שם טוב
[השיג כל כך הרבה]? היה לו כזו חבריא, כאלו 'שישים גבורים' (עי' חיי"מ סי' קסב)!
רואים אנו מכך, שעם הכל צריכים לקשר עצמו לצדיק, והצדיק רוצה הלאה מכל אחד,
שייתנו לו משהו: תן לי משהו! תן לי אבנים וסיד - ואני כבר אבנה מהם בנינים!". (רל"י).
קפו. "רבינו 'הוציא' כאלו לבבות, אה, אה, כזה מין השתוקקות שהיה, רבינו אכן מדבר
בתורה ל"א משמירת הברית [שעל ידי תיקון הברית נתגלה ההשתוקקות, עיי"ש], ואם כי
איננו אווזים עדיין [בתיקון הברית בשלימות], אלא מאי? בגלל שאנו נמצאים אצל זה
הקשת, אצל זה השומר הברית - יכול גם זה להיות, היינו שעל אף שהיו אצלנו אנשים
פשוטים מאוד, אך מחמת שנמצאים אצל הרבי הזה - יכול הוא להעביר ולהשלים כזה
מין לב, כאלו מיני קולות [בעת התפילה] - "דער רבי האט ארויסגעגעבן אזעלכע הערצער,
אה, אה, אזא מין השתוקקות וואס איז געווען, דער רבי רעדט טאקע אין תורה ל"א פון
שמירת הברית, כאטשע מיר האלטן נאכנישט ביי דעם, נאר וואס דען? וויבאלד מען איז
ביי דעם קשת, ביי דעם שומר הברית - קען דאס אויף גאר זיין, כאטשע ער אליין איז נאך
א פראסטער, נאר אז מען געפינט זיך ביי דעם רבי'ן - קען ער דורכפירן און אויספירן אזא
מין הארץ, אזעלכע מיני קולות". (רל"י).

- "עברתי דרך בית המדרש שלכם בראש השנה, נכנסתי פנימה, ואחזו אצלכם באמירת הפיוט "לאל עורך דין", מה אמר לכם, האנשים בכו? כתלי בית המדרש בכו!" קפז. ה'פעל תפלה' היה אז רבי אברהם סופר שטערנהארץ:

(שיח שרפי קודש בערך 'הקיבוץ הקדוש באומאן')

קפז. בעת שאמרו הקהל את הפיוט "לאל עורך דין", היה נפתח הלב בהתעוררות גדולה ובשפיכת דמעות כמים, וראו בעליל שאין אלו כלל כוחות אנושיים, אלא רק כוחו הגדול של רבינו הקדוש, להכניס שלהבת התעוררות כזו באנשיו. (רל"י).